

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Europaprogrammet

Den sociala dimensionen av EU-medborgarskapet

En studie av EU-medborgarskapets sociala dimensions utveckling och problem, med föräldradigheten som belysande policyexempel.

Examensarbete i Europakunskap

HT 2009

Författare: Lina Bunis

Handledare: Andrea Spehar

Abstract

Since the introduction of the European citizenship in the Maastricht treaty, social rights have taken a back seat to the economic and political elements. Nevertheless, over the past years social issues have been increasingly included on the agenda following the universal recognition of challenges resulting from further economic integration and demographic change. The extensive research on European social policy so far tend to focus on initiatives put forward by the European Commission, and offers little to explain the multitude of lines of reasoning on how far EU social policy should be taken or why it still remains one of the least developed policy areas. By examining plenary debates in the European Parliament concerning family policy, this Bachelor thesis aims to describe the complex of problems connected to a further development of the social dimension of the European citizenship.

The analysis finds that the most imminent problems impeding an expansion of the EU family policy lie not only in the many clashes of opinions between advocates of the various existing welfare models, but also in the conflicts of interests and the different levels of ambition between EU institutions - most notably the Commission and the European Parliament.

Keywords: EU, social policy, family policy, citizenship, social rights, parental leave, Europeanization, welfare, European Parliament

Sökord: EU, socialpolitik, familjepolitik, medborgarskap, sociala rättigheter, föräldraledighet, Europeisering, välfärd, Europaparlamentet

Title: Den sociala dimensionen av EU-medborgarskapet: En studie av EU-medborgarskapets sociala dimensions utveckling och problem, med föräldraledigheten som belysande policyexempel.

Author: Lina Bunis

Tutor: Andrea Spehar

Autumn semester 2009

Pages: 40

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Disposition	2
1.2 Den sociala dimensionens utveckling	2
1.3 Syfte och frågeställning	6
1.4 Avgränsning	7
2. Teori	8
2.1 Europeiska välfärdsmodeller	9
2.1.1 Den anglosaxiska välfärdsregimen	10
2.1.2 Den skandinaviska välfärdsregimen	11
2.1.3 Den kontinentala välfärdsregimen	12
2.1.4 Den sydeuropeiska välfärdsregimen	13
2.1.5 Den postkommunistiska välfärdsregimen	13
2.1.6 Välfärdsregimernas betydelse	15
2.2 Europeiseringsteorier	15
2.2.1 Teorier om anpassningsgrad	16
2.2.2 Konvergens eller inte?	17
3. Metod	18
3.1 Material	20
4. Plenumdebatter i Europaparlamentet	20
4.1 Den europeiska familjepolitiken	21
4.2 Europaparlamentet	21
4.3 Studieobjekten 1996-2009	23
4.3.1 Fall 1: Debatt den 4 maj 2009	24
4.3.2 Fall 2: Debatt den 5 juli 2005	25
4.3.3 Fall 3: Debatt den 8 mars 2004	26
4.3.4 Fall 4: Debatt den 11 juni 2002	27
4.3.5 Fall 5: Debatt den 6 juli 2000	28
4.3.6 Fall 6: Debatt den 14 januari 1999	29

4.3.7 Fall 7: Debatt den 6 november 1997	30
4.3.8 Sammanfattning av debatterna	31
5. Analys	33
5.1 Slutsatser	35
6. Sammanfattning	36
Referenslista	38
Bilagor: 1	

1. Inledning

Enligt TH Marshalls klassiska teori utgör politiska, civila och sociala rättigheter tre kriterier för medborgarskapets definition.¹ EU-medborgarskapet har sedan det infördes i samband med Maastrichtfördraget 1993 emellertid främst baserats på den ekonomiska integrationen och på politiska rättigheter. Samtidigt hamnade utvecklingen av den sociala dimensionen tidigt i skymundan och var snarare beroende av utvecklingar på andra områden än utgjorde ett mål per se. Socialpolitik och sociala rättigheter har således länge utgjort ett omdebatterat område inom EU, vilket främjat en nationellt organiserad välfärdsstat.²

Den sociala dimensionens betydelse har emellertid ökat och kan förväntas öka de närmaste åren, då Europa och EU står både inför utvidgningsfrågor och stora demografiska förändringar medförande bland annat försörjnings- och omsorgsproblem.³ Sådana demografiska, ekonomiska och skattemässiga förändringar utmanar den nationellt organiserade välfärdsstaten och skapar frågor om huruvida inte en mer djupgående samordning mellan de europeiska staterna är att önska. En sådan utveckling till fördel för den sociala dimensionens expansion på överstatlig nivå kan också urskiljas i EU:s egna publikationer, vitböcker och uttalanden. Sedan några år tillbaka talas det mer om en ”European Social Model” som ska kombinera konkurrenskraft och tillväxt med ökad trygghet. Flera forskare har emellertid visat att stora skillnader fortfarande existerar mellan de europeiska välfärdsregimerna, och att de inte heller visar entydiga tecken på konvergens.⁴

Syftet med min studie är att bidra med kunskap om vilka problem som finns för en mer långtgående utveckling av medborgarskapets sociala dimension. Genom att fokusera på debatter i Europaparlamentet är mitt mål vidare att analysera området i en fallstudie av familjepolitiken, och att göra så genom en EU-institution som i tidigare forskning på området ofta har hamnat i skymundan. Dessutom öppnar den mångfald av åsikter som representeras i Europaparlamentet för en djupare förståelse för olika argument för och emot en utveckling av socialpolitiken och för de aktörer och deras tankevärld som påverkar argumentationslinjerna.

¹ Marshall och Bottomore (1992), s 8

² Faist (2001), s 38

³ Europaparlamentets pressmeddelande (2008-06-04) och Lewis (2006), s 1

⁴ Se exempelvis Hay (2006), s 19 och Kleinman (2002), s 24

1.1 Disposition

Studien har för strukturens skull delats upp i kapitel, där det första introducerar studiens ämne samt beskriver dess syfte och disposition. Klassiska definitioner och relevanta teorier om välfärdsmodeller och europeisering kartläggs i kapitel 2 och utgör även grunden för den vidare analysen. Kapitel 3 utgör studiens metodologiska bas och presenterar analyschema, undersökningsurval och material. I kapitel 4, studiens huvuddel, går jag sedan vidare för att i en fallstudie mer konkret analysera familjepolitikens utveckling och den sociala dimensionens problematik, med utgångspunkt i Europaparlamentets debatter om familjepolitiska frågor framför allt rörande föräldraledigheten. Studien avslutas slutligen med kapitel 5 och 6, där forskningsproblemet diskuteras med hjälp av undersökningen och av tidigare behandlade teorier, slutsats nås och studien sammanfattas.

1.2 Den sociala dimensionens utveckling

Då de mest grundläggande rättigheterna traditionellt kopplade till EU-medborgarskapet är relaterade till den ekonomiska sfären, uppstår frågan om existerande sociala rättigheter tolkas i ljuset av ekonomin som huvudfråga. En sådan rangordning av de olika rättigheterna där det sociala följer det ekonomiska, skulle innebära att utvecklingen av social jämlikhet och sociala rättigheter inte utgör ett mål *per se* utan snarare är beroende av den ekonomiska sfärens evolution. Att det är arbetsmarknadsområdet som utgör den största och mest välutvecklade delen av de sociala rättigheterna på medborgarnivå i EU bör ses som en indikation på den ekonomiska dimensionens dominans. Bland annat Jenson menar att medborgarskapets storlek varierar beroende på det utrymme det av staten tillåts täcka.⁵ Om marknaden inom EU ges stort inflytande för beslut och agerande kommer medborgarskapets gränser därför att krympa. Paralleller kan även här dras till Marshalls teori om ojämn utveckling av de olika medborgarskapselementen, där sociala rättigheter förutsätts ha tillkommit senast.⁶ Den sociala dimensionen kritiserar följaktligen ibland för att inte hålla jämn takt med den ekonomiska integrationen, vilket resulterar i en social underutveckling och asymmetri mellan marknadsskapande och marknadskorrigerande funktioner.⁷

⁵ Jenson (2005), s 6

⁶ Marshall och Bottomore (1992), s 17

⁷ Faist (2001), s 2

EU:s familjepolitik är inget undantag vad gäller en eventuell koppling till den ekonomiska sfären. Samtidigt som jämlikhet - framför allt mellan män och kvinnor - länge har kopplats ihop med socialpolitik och utgjort ett mål på EU-nivå så har den huvudsakliga målsättningen ändå varit marknadsorienterad, där jämlikhet utgjort ett medel för att garantera rättvis konkurrens.⁸ Här återfinns således också ett eventuellt problem vad gäller två på många sätt sammankopplade policyområden: en nationellt organiserad generell socialpolitik har traditionellt haft starkt stöd medan lagstiftning på det ekonomiska och konkurrensmässiga området lättare har lämnats över till EU.

Maastrichtfördraget som trädde i kraft i november 1993, introducerade det europeiska medborgarskapet genom artikel 8, och rättigheterna utökades till att inte bara inkludera arbetstagare.⁹ Fem formella rättigheter går att urskilja under medborgarskapsstycket: rätten till fri rörlighet, att delta i lokala och europeiska val även vid bosättning i annan medlemsstat, rätt till diplomatiskt skydd av annan medlemsstat i tredje land, rätten att inlämna petition till Europaparlamentet samt att kontakta EU:s ombudsman.¹⁰ Vad gäller Marshalls tre dimensioner av medborgarskap (sociala, politiska och civila rättigheter) berörde Maastrichtfördragets lagstiftning på medborgarskapsområdet således främst de politiska och civila. Den fria rörligheten är exempelvis applicerbar på ekonomiska grunder, medan rörlighet endast med syfte att söka bättre sociala tjänster däremot inte utgör en rättighet annat än i den mån huvudsyftet med en flytt är arbetsskäl.¹¹ Den sociala dimensionens tillkortakommanden utöver arbetsrelaterade ämnen bör emellertid ses i ljuset av att rättigheterna uppkommit ur ett arbetstagarperspektiv snarare än ur ett medborgerligt sådant.

Det var följaktligen i samband med Maastrichtfördraget som EU-medborgarskapet formellt infördes, men innan dess hade grunden redan lagts med bland annat Enhetsaktens garanterande av arbetstagares rättigheter att röra sig fritt på den inre marknaden.¹² Medborgarskapet baseras således på den inre marknads evolution, där det främst är den ekonomiska dimensionen som framhävs och utvecklas. Även på det socialpolitiska området skedde emellertid ett antal mindre förändringar, vilka främst kom till stånd genom att ett "Socialt Protokoll" lades till fördraget. Protokollet innehöll en överenskommelse rörande

⁸ Lewis (2006), s 1

⁹ Bellamy och Warleigh (2001), s 122

¹⁰ Maastrichtfördraget, artikel 8

¹¹ Kleinman (2002), s 199

¹² Maas (2007), s 39

socialpolitiken, där samtliga medlemsländer utom Storbritannien deltog och den största förändringen bestod i att ett antal policyområden – däribland sysselsättning - blev föremål för kvalificerad majoritetsröstning.¹³ Storbritanniens opt-out innebar också att kommande direktiv endast kom att binda 11 av de dåvarande 12 medlemsländerna till handling, däribland direktiven om ett Europeiskt Arbetsråd (1994), föräldraledighet (1996) och deltidarbete (1997).

Föräldraledighetsdirektivet som antogs 1996 introducerade varje förälders enskilda och icke överlåtbara rättighet till tre månaders obetald föräldraledighet innan barnets åttonde födelsedag. Detaljer och villkor lämnades upp till det enskilda medlemslandet eller för att avgöras i kollektiva avtal, vilket innebär att skillnader i heltid/deltid, uppskjutning av ledighet och rättigheter vid adoption även i fortsättningen kan förekomma inom EU.¹⁴ Samtliga dåvarande medlemsstater - med undantag för Storbritannien som stod utanför Maastrichts Socialpolitiska avtal - förpliktigades att introducera nödvändig lagstiftning och administrativa åtgärder för att på så sätt leva upp till direktivet. Syftet var ytterst att få till stånd en situation där arbets- och familjeliv bättre kunde kombineras i EU:s medlemsstater.¹⁵

Samtidigt som direktivet uppmuntrar till harmonisering, innebär emellertid redan existerande nationella skillnader i bidrag och föräldraledighetens längd att direktivet inte ens efter inkorporering i nationell lagstiftning resulterar i ett harmoniserat område där arbetsgivare tvingas till likabehandling av arbetande föräldrar.¹⁶ Det medför att vissa länder kan erbjuda betald ledighet i flera månader, medan andra enbart följer minimikraven. I en socialdemokratisk välfärdsstat som Sverige kommer som exempel en generös och relativt jämställd lagstiftning rörande föräldraledighet att tillämpas, samtidigt som lagstiftningen i ett konservativt land som Frankrike även i fortsättningen kommer att uppmuntra kvinnans roll som hemmavarande, oberoende föräldraledighetsdirektivet. Även det faktum att direktivet misslyckades med att fastslå krav på minimibidrag eller lön innebär att stora skillnader mellan länder fortsätter att existera.¹⁷ Dessutom riskerar bristen på minimikrav att uppmuntra fadern att inte ta ut föräldraledigheten, eftersom denne tenderar att tjäna mer.

¹³ Eurofund (19-03-2007)

¹⁴ Eironline (28-01-1998)

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Threlfall (2003), s 127

¹⁷ Lewis (2006), s 16

Med Amsterdamfördraget kompletterades det social- och familjepolitiska området genom ett antal förändringar och nyintroducerade delar, främst tack vare att EU:s Sociala Protokoll från tidigare år inkorporerades fullt ut och att Storbritanniens opt-out avskaffades till följd av ett brittiskt regeringsskifte. Jämlikhetsdefinitionen fick i artikel 13 för det första en vidare mening, och kom att inkludera förbud mot diskriminering på både etniska, religiösa, handikapps-, ålders och könsbaserade grunder.¹⁸ Även sysselsättningspolitiken stärktes, då den till skillnad från vad som varit fallet i Maastrichtfördraget placerades i en egen titel och jämfördes med socialpolitik och ekonomisk och monetär sådan.¹⁹ Dessutom blev ett flertal socialpolitiska områden - däribland sysselsättningsfären - föremål för den så kallade ”öppna samordningsmetoden” (Open Method of Coordination – härnäst OMC), vilket innebär att hårdare lagstiftning i form av direktiv ersattes med gemensamma målsättningar och andra ”mjukare” policymetoder. Den öppna samordningsmetoden minskar å ena sidan detaljstyrningen och den bindande delen av ett förslag, då mål sätts upp som bör uppnås men operationaliseringen lämnas relativt fri till medlemsländerna. Å andra sidan innebär det att en bredare och mer omfattande socialpolitisk samordning kan komma till stånd, då målen som bör uppnås är gemensamma men subsidiaritetsprincipen medför att medlemsstaterna själva väljer policy för att nå målsättningarna. OMC kan genom att detaljerna lämnas fria därmed också erbjuda en möjlighet att få till stånd gemensamma EU-strategier även i mer känsliga frågor.

Två trender går således att utläsa med Amsterdamfördraget vad gäller den sociala dimensionen: OMC och en bredare jämlikhetsdefinition tillsammans med nya titlar representerar en motsättning mellan dels en utökad social dimension på EU-nivå, dels en situation där social policy tolkas i ljuset av den ekonomiska sfären. Även tidigare forskning är kluven vad gäller huruvida förändringarna de senaste åren representerar en eventuell förstärkning av den sociala dimensionen eller en fortsatt beroendeposition gentemot marknaden och de ekonomiska elementen.²⁰

Medan gemensamma sociala rättigheter kan förväntas stärka den inre marknaden, har mer långtgående initiativ till att utöka den sociala dimensionen ofta mötts av problem. Familjepolitiken utgör ett sådant fall, men om det huvudsakliga problemet för en utveckling av området består av de nationellt varierande uppfattningarna om hur välfärdsstaten bör

¹⁸ Amsterdamfördraget, artikel 13

¹⁹ Lewis (2006), s 2

²⁰ Ibid., s 6

organiseras, höger/vänsterkonflikter, institutionella faktorer på EU-nivå, olika syn på familjen och kvinnans roll i samhället, visioner om det europeiska integrationsprojektet eller en kombination av samtliga faktorer återstår att se.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är med ovanstående resonemang som bakgrund att förklara svårigheterna i utvecklingen av EU-medborgarskapets sociala dimension över tid. Den sociala dimensionens utveckling och problematik belyses med utgångspunkt i familjepolitiken och där framför allt föräldradedigheten. Studien bör därmed främst ses som beskrivande, men ambitionen är ytterst att klargöra och även till viss del förklara varför EU-medborgarskapets sociala dimension mött problem vad gäller utveckling och utvidgning samt vad nämnda tillkortakommanden beror på. Med utgångspunkt i ovanstående resonemang blir den centrala problemställningen följande, där begreppet "den sociala dimensionen" främst kommer att hänvisa till familjepolitiken:

Vari uppstår det största motståndet till en utvidgning av den sociala dimensionen av medborgarskapet?

Frågan öppnar för flera relevanta hypoteser. Den sociala dimensionen har, som synes i föregående stycke, ofta varit föremål för ambitionsskillnader medlemsstaterna emellan. Storbritannien är ett av de länder som genomgående intagit en tvekande position vad gäller utvecklingen av en europeisk socialpolitik, vilket också syns i dess opt-outs vid flera tillfällen. Det skulle kunna tyda på att nationella skillnader i synen på och tillämpningen av välfärdspolitik ger avtryck även inom den sociala dimensionen på EU-nivå, vilket i så fall kan förklara det eventuella motståndet till en vidareutveckling. Även övergången till OMC och mjuka policymetoder kan tolkas i ljuset av det. En annan möjlig förklaring utgörs av de varierande ambitionsnivåer som återfinns inom de olika EU-institutionerna. Ministerrådets band till de egna medlemsstaterna skulle som ett exempel kunna resultera i en mer tveksam inställning till förändringar som får stora och kostsamma konsekvenser för den egna staten, medan Kommissionen snarare bör se till EU:s bästa i sin helhet.

1.4 Avgränsning

Fokus för undersökningen ligger som ovan nämnts på den sociala dimensionen av Europeiska Unionens medborgarskap, vilket medför att övriga delar lämnas utanför studiens räckvidd. Den ekonomiska sfären, som bör ses som grundläggande för medborgarskapet, berörs bara i form av dess kopplingar till det sociala men analyseras inte mer djupgående. Den sociala dimensionens utveckling kan vidare ses som en process till vilken grunden lagts längre tillbaka i tiden, men då det var först med Maastrichtfördraget som medborgarskapet officiellt introducerades i fördragen och förändringar på familjepolitiksområdet framför allt har skett *efter* den tidpunkten så kommer min studie främst att beskriva utvecklingen därifrån. Det innebär emellertid inte att endast de sociala rättigheter som fastställs under rubriken ”Medborgarskap” i fördragen kommer att inkluderas i studien, även beslut på andra områden som berör familjepolitiken inom EU kan komma att tas upp liksom sådana rättigheter och policyområden som europeiseras genom att medlemsstaterna harmoniserar sin lagstiftning.

Den sociala dimensionen avgränsas ytterligare genom att fokus har bestämts till familjepolitiken och däri främst debatter rörande föräldraledighet. Att nämnda område har valts som fallstudie för EU:s sociala dimensions samtida och historiska utveckling och problem beror för det första på att området är relativt dynamiskt och därför förutsätts kunna belysa mycket av den problematik som gäller för den sociala dimensionen. För det andra är familjepolitiken ett område som kan tänkas få direkta och kännbara konsekvenser för den enskilda medborgaren. Området berör flera aspekter av hur medborgarnas sociala liv bör organiseras, då komponenter som barnomsorg, jämställdhetsmål och bidrag inkluderas i begreppet. Dessutom aktualiserar familjepolitiken och föräldraledighetsdirektivet motsättningen mellan nationella och överstatliga välfärdsmodeller, där kritiska punkter bland annat består av finansieringsproblematiken, höger/vänsterskalan och kvinnans roll på den inre marknaden. Även medlemsstaternas varierande utgångspunkter inom välfärdspolitiken kommer att belysas genom fokus på familjepolitiken.

Den centrala delen av studien, där debatterna analyseras, har dessutom tidsmässigt bestämts till perioden efter föräldraledighetsdirektivet 1996 av tre huvudsakliga skäl. För det första har utvecklingen på området varit speciellt dynamisk efter den tidpunkten, bland annat med förslag om lagstiftning om pappaledighet. Inom de begränsade tidsmässiga ramarna för studien har dessutom tillgänglighet tagits med i beräkningen. Debattprotokoll innan 1996 är mer svårtillgängliga eftersom de inte finns att hitta på Europaparlamentets hemsida, vilket

medför att en avgränsning till senare år är att föredra. För det tredje blir analysen - begränsad till tiden efter 1996 - även mer aktuell, då den kan följa den socialpolitiska utvecklingen fram till dagens datum.

2. Teori

Medan socialpolitik, europeiska välfärdsstater och familjepolitik ur ett genusperspektiv utgör välundersökta forskningsområden, så har mindre skrivits om vad som utgör kärnan i svårigheterna att utveckla den sociala dimensionen och hur problemen varierar beroende på det socialpolitiska området. Även analyser av Europaparlamentets roll och inre spänningar lyser med sin frånvaro, där de studier som finns på EU-nivå inom området främst tenderar att undersöka Kommissionens rekommendationer och förespråkade politik. Maria Stratigaki har exempelvis undersökt utvecklingen av genusbaserade jämlikhetsmål inom EU genom en analys av dokument från Kommissionen och Ministerrådet, och kommit fram till att de blev del av EU-agendan först när de tolkades i ljuset av andra policyområden.²¹ Jane Lewis har istället fokuserat på den socialpolitiska utvecklingen inom jämlikhets-, familje- och sysselsättningspolitiken, då hon förutsätter en stark koppling mellan dessa områden där den dominanta enheten varierar över tid.²² Thomas Faist menar emellertid att den sociala dimensionen överhuvudtaget inte bör ses som underutvecklad, utan att EU:s roll på området bör ses som en del av en större helhet.²³ Utgår man från ett sådant perspektiv förekommer en interaktion mellan medlemsstaterna och EU, där de kompletterar varandra vad gäller sociala rättigheter. Krav på en utveckling av EU:s sociala dimension är således både orealistiska och onödiga. Samtidigt föreslår olika Europeiseringsteorier att medlemsstater är ovilliga att företa sig förändringar på det socialpolitiska området, då socialpolitik är ett ämne man traditionellt närmat sig på mycket olika sätt och som därför även resulterar i större anpassningskostnader vid förändringar.²⁴

Gemensamt för tidigare forskning är att den närmat sig problemet på en mer generell nivå, samt att den tenderat att fokusera på Kommissionen eller medlemsländerna. Min studie syftar således till att fylla det tomrum som finns vad gäller medborgarskapets sociala dimension,

²¹ Stratigaki (2004), s 31

²² Lewis (2006), s 1

²³ Faist (2001), s 55

²⁴ Se exempelvis Börzel och Risse (2003)

dess utveckling och problem genom att belysa frågan i en fallstudie av familjepolitiken och debatter i Europaparlamentet.

Den sociala dimensionens utveckling och problem på det familjepolitiska området kan förväntas vara beroende av ett flertal bakomliggande faktorer. Problemet aktualiserar frågor om hur den europeiska integrationen bör se ut samt hur medlemsstaterna ställer sig till den.

Den inbördes relationen mellan positiv och negativ integration samt mellan olika välfärdsmodeller på nationell och europeisk nivå kan tänkas få konsekvenser för den sociala dimensionens karaktär och påverka utfallet i beslutsprocesser. I följande kapitel kommer de olika välfärdsmodellerna, liksom olika teorier om europeisering, att presenteras för att senare genom EU-parlamentets debatter och förslag möjliggöra en analys av svårigheterna i att utveckla den familjepolitiska sfären.

Europeiserings- och välfärdslitteraturens bredd och omfång medför emellertid att många av de teorier som finns på området täcker en alltför stor sfär för att kunna appliceras på det relativt begränsande problem som är aktuellt för min studie. De valda teoretiska utgångspunkterna bör därför inte ses som representativa för hela forskningsområdet, utan utgör snarare ett relevant urval för studiens aktuella frågeställning.

2.1 Europeiska välfärdsmodeller

Utvecklingar på det socialpolitiska området kan till stor del tänkas vara präglade av nationella uppfattningar och prioriteringar. Att välfärdspolitiken traditionellt tillhört medlemsstaternas kompetensområde och att dess institutioner således i varierande grad utvecklats medför att ett flertal olika modeller går att urskilja på nationell nivå, där balansen mellan de olika välfärdsenheterna varierar. Beskrivningen av socialpolitik och välfärdsmodeller som den inbördes relationen mellan familj, stat och marknad i likhet med Titmuss modell har valts i den här studien. En sådan definition är relevant för huvudfrågan, har legat till grund för senare forskning på området och kan dessutom utan större svårigheter tillämpas även på överstatlig nivå.²⁵ Den triangulära modellen utgör dessutom en lämplig utgångspunkt för analyser av de olika europeiska välfärdsregimerna, och är samtidig central för familjepolitiken.

²⁵ Kleinman (2002), s 28

Esping-Andersens arbete inom välfärdsområdet utgör en bra grundmall för vidare analys, då hans teorier dels kan räknas till de mest välkända teorierna på området, dels kan anses vara representativa för de modeller som utarbetats. Teorin utgår från att tre olika organiserande välfärdsregimer går att urskilja på nationell nivå i Västvärlden, vilka varierar vad gäller den inbördes balansen mellan familj, marknad och stat och de olika socialförsäkringsmodellerna.²⁶ Modellerna klassificeras som den liberala välfärdsstaten, den konservativa/korporativa välfärdsregimen samt den socialdemokratiska sådana. Andra forskare, såsom Abrahamsson och Liebfried, har föreslagit att även en latinsk modell (hädanefter kallad den sydeuropeiska modellen) bör tillföras för att komplettera klassificeringsschemat.²⁷ Då EU numera även består av postkommunistiska medlemsländer, bör dessutom en femte välfärdsregim inkluderas för att täcka det område som i den här studien valts. På grund av de östeuropeiska ländernas relativt korta historia av demokratiskt styre har de traditionellt sett dock inte inkluderats i välfärds litteratur inriktad på västvärlden, där Esping-Andersen är en av de mest välkända forskarna. Det innebär att litteraturen på området är mindre omfattande, men brett förankrade tendenser på området kan ändå urskiljas.

Nedan kommer de olika välfärdsregimerna att presenteras och relateras till de länder som kan anses representera de olika välfärdsmodellerna, dock med förbehåll för att få länder kan ses som arketyper av en specifik välfärdsmodell eftersom samtliga innehåller element som kan kopplas ihop med andra välfärdsregimer än den de främst förknippas med.

2.1.1 Den anglosaxiska välfärdsregimen

De anglosaxiska länderna, vilka inom EU representeras av Storbritannien och i mindre grad av Irland, skiljer sig från övriga europeiska regimer då de beroende på den enskilda individens samhällsposition baseras på fler än en av enheterna i Titmuss triangulära modell. I likhet med den liberala modellen är marknadens inverkan på välfärdsområdet stark för en stor del av befolkningen, samtidigt som de resurssvagas välfärdsbehov ska tillgodoses av staten.²⁸ Marknaden fungerar som en resursfördelande mekanism för de anställda, vars trygghet tillgodoses på samma sätt. Statliga medel och socialbidrag är följaktligen låga och konstanta, samt existerar främst för de mest behövande.²⁹ Jämlikhet upprätthålls därför i de anglosaxiska

²⁶ Svallfors (2003), s 498

²⁷ Kleinman (2002), s 32

²⁸ Esping-Andersen (1990), s 25

²⁹ Svallfors (2003), s 498

länderna genom statens stöd till medborgare längre ner i samhällshierarkin. I Esping-Andersens typologi skulle exempelvis Storbritannien således främst förknippas med den liberala välfärdsstatsregimen, där marknadsbaserade välfärdstjänster dominerar och universaliteten generellt är låg. Flera forskare menar emellertid att Storbritannien delar egenskaper med andra välfärdsregimer, varför en gruppering i form av homogena liberala anglosaxiska välfärdsregimer kan anses olämplig.³⁰ Landet delar exempelvis den socialdemokratiska universalitetstanken på ett antal områden, bland annat vad gäller sjukvårdstjänster. Även Irland har stora likheter med andra välfärdsregimer, kanske främst vad gäller sydeuropeiska sådana. Den katolska kyrkans inverkan på det irländska samhället medför att familjepolitiken tenderat att återskapa existerande familjemönster.

2.1.2 Den skandinaviska välfärdsregimen

De skandinaviska länderna, till vilka även Nederländerna och ibland Belgien brukar räknas, motsvarar Esping-Andersens socialdemokratiska välfärdsregim och utmärks därmed av en stark socialdemokratisk kultur där välfärd definieras som största möjliga jämlikhet.³¹ Här skiljer sig den skandinaviska modellen från majoriteten av övriga regimer, då de senare tenderar att föra en välfärdspolitik som tar större hänsyn till marknaden som reglerande kraft och därför även strävar mot jämlikhet endast vad gäller grundbehov. I den triangulära modellen bestående av familj, stat och marknad dominerar i det här fallet således staten den sociala dimensionen, vilket medför att klassöverskridande universalitet och solidaritet blir viktiga egenskaper och att regimen förknippas med höga statliga utgifter. På samma sätt garanteras alla medborgare sociala *rättigheter*, oberoende av marknaden.³² Det innebär att rättigheterna i högre grad baseras på medborgarskapet i sig, och att den lägsta sociala trygghetsnivån en medborgare kan befinna sig på är högre än i andra regimer. Den socialdemokratiska välfärdsmodellen kan följaktligen ses som starkt motstående till den kontinentala sådana vad gäller inkluderingsgraden, då samtliga medborgare garanteras rätten till arbete oberoende av klass eller kön. Liebfried menar att den skandinaviska modellen utgör den modernaste välfärdsregimen, eftersom bland annat en stor offentlig sektor gör att kvinnors deltagande på arbetsmarknaden uppmuntras.³³ Kvinnans oberoende kan dessutom

³⁰ Kleinman (2002), s 53

³¹ Esping-Andersen (1990), s 27

³² Pestieau (2006), s 40

³³ Kleinman (2002), s 32

ses som en följd av synen på medborgarskapet som allomfattande och generöst, vilket medför att den lägsta välfärdsenheten är individen snarare än familjen.

På det familjepolitiska området har den längre traditionen av jämlikt politiskt och ekonomiskt deltagande tillsammans med statens dominans över familj och marknad institutionaliserat en relativt hög grad av jämställdhet som gör eventuell regression på området svår.³⁴ I Sverige och Danmark har exempelvis barnomsorg varit statlig, lättillgänglig och länge subventioneras och föräldraledighet garanterat ersättning för en relativt hög andel av den uteblivna lönen. En sådan organisering av välfärdstjänster uppmuntrar till båda föräldrarnas deltagande på arbetsmarknaden.³⁵

2.1.3 Den kontinentala välfärdsregimen

Den konservativa/korporativa välfärdsregimen är starkast bland kontinentala länder som Frankrike, Tyskland, Italien och Österrike, där kyrkan länge har haft starkt inflytande på synen på familj och försörjning.³⁶ Som namnet antyder antar den konservativa/korporativa modellen en konservativ syn på familjen och på hur den bör arrangeras. Det medför att denna tenderar att dominera det inbördes förhållandet i den triangulära modellen, med visst stöd av staten som ges utrymme att reglera marknaden och erbjuda arbetsbaserade trygghetsförmåner. Följaktligen är mannens roll som familjeförsörjare stark, och den konservativa synen på familjen som tillhandahållare av välfärdstjänster som barn- och äldreomsorg tenderar att missgynna kvinnors försök att delta på arbetsmarknaden samtidigt som den uppmuntrar till moderskap.³⁷ Tyskland är ett exempel på hur familjepolitiken har utformats i den kontinentala välfärdsregimen. Barnomsorgsalternativ har i landet ofta varit otillräckliga, främst till följd av det dåvarande Västtysklands önskan att särskilja sig från DDR:s statliga kollektivism och respektera familjens privatliv.³⁸ Det, tillsammans med korta skoldagar, utgör ytterligare svårigheter för kvinnors inkludering på arbetsmarknaden. Även i Frankrike, där man strävat efter höga födelsetal, har kvinnans traditionella modersroll uppmuntrats.³⁹

³⁴ Stratigaki (2004), s 46

³⁵ Kleinman (2002), s 46

³⁶ Ibid., s 31

³⁷ Esping-Andersen (1990), s 27

³⁸ Kleinman (2002), s 38

³⁹ Ibid., s 41

Till skillnad mot den socialdemokratiska traditionen kopplades rättigheter dessutom i den kontinentala välfärdsmodellen traditionellt till social klass, och statens roll i sammanhanget blev snarare att upprätthålla dessa skillnader än att omfördela resurserna. Fortfarande innebär det faktum att de kontinentala staternas bidrag baseras på tidigare inkomst att existerande klasskillnader återskapas.

2.1.4 Den sydeuropeiska välfärdsregimen

Som komplement till Esping-Andersens tre välfärdsstatsregimer har forskare efter hand föreslagit ytterligare modeller inom Europa, där den mest frekvent förekommande utgörs av den modell som tillämpas i sydligare länder som Portugal, Spanien och Grekland. Det råder emellertid delade meningar om huruvida gruppen bör klassificeras som underutvecklad vad gäller välfärdssektorn och senare därför kommer att tillhöra den konservativa/korporativa regimgruppen, eller om den snarare representerar en ny modell.⁴⁰ Oberoende av vilken tankeskola man väljer att sälla sig till går det att konstatera att staten i det här fallet innehar en minimal roll, oavsett om det har att göra med en mindre utvecklad ekonomi eller en medveten modell. I likhet med den konservativa/korporativa modellen utgörs den starkaste välfärdsenheten istället av familjen, vilket medför att det på grund av förmåner i form av barn- och födelsebidrag ofta har varit mer fördelaktigt för kvinnan att stanna kvar i hemmet än att ge sig ut på arbetsmarknaden.⁴¹ Familjepolitiken har därför tenderat att skydda existerande familjearrangemang och därmed varit svår att förena med jämställdhetsmål. Den sydeuropeiska välfärdsregimen kännetecknas i samma led av intern polarisering, där den sociala tryggheten således varierar beroende på sysselsättning, kön och klass.⁴²

2.1.5 Den postkommunistiska välfärdsregimen

De postkommunistiska länderna hade under kommunismen gemensamma särdrag på välfärdsområdet baserade på full sysselsättning som möjliggjorde låga statliga bidragsutgifter, statligt ägda företag som tillhandahållare av välfärd och en starkare betoning av den sociala

⁴⁰ Kleinman (2002), s 33

⁴¹ Ibid., s 51

⁴² Ibid., s 49

dimensionen av medborgarskap och statens roll.⁴³ Den vikt socialpolitik och statens centrala roll på området tillskrevs i de kommunistiska länderna innebar att befolkningen även efter Sovjets fall förväntade sig fortsatt stark statlig intervention. Länderna skiljdes emellertid åt inbördes vad gäller välfärdsmodeller och socialpolitik efter kommunismen. Medan de östeuropeiska länderna norr- och västerut som efter Sovjets fall har inkluderats i den Europeiska gemenskapen tenderar att ha mer gemensamt med västeuropeiska länder bland annat på grund av inträdeskrav, har de sociala skyddsnetten i de södra och östra länderna i regionen ofta försvagats.⁴⁴ De sociala utgifterna är således högre i de länder som integrerats i EU. Kommunismens slut innebar vidare att en simultan process tog sin början, där man å ena sidan anpassade sin ekonomi till marknaden, å andra sidan såg ett ökat behov av sociala tjänster till följd av bland annat större sociala klyftor och arbetslöshet. Trycket för en reform av välfärdssystemet nådde således nya höjder, där landspecifika krisåtgärder ofta infördes med blandat resultat.⁴⁵

Den senare delen av 1990-talet innebar större satsningar på välfärdsförbättringar. Många av de postkommunistiska länderna introducerade blandpensionssystem, baserade på en grundläggande statlig pension, obligatoriska individuella besparingar och frivilliga eller yrkesbaserade planer.⁴⁶ I dagsläget skiljer sig som tidigare nämnts de postkommunistiska länderna vad gäller välfärd, där de mer demokratiska länderna spenderar mer på välfärdstjänster men det sociala skydds nätet ändå inte når upp till västeuropeiska nivåer. De postkommunistiska EU-länderna kan därför inte placeras in under Esping-Andersens klassificering, men med hjälp av Titmuss modell kan särdrag urskiljas. Regionen tenderar att tillämpa en mer konservativ modell inspirerad av Bismarck och liberalismen i internationella organisationer, där kärnfamilj respektive marknad är av hög betydelse.⁴⁷ Det innebär vidare att strukturella ojämlikheter reproduceras, eftersom resursstarka grupper har högre trygghetsnät och statligt skydd endast är till för att fånga upp de fattigaste i samhället. På grund av låga födelsetal och resurssvaga minoritetsgrupper kan de postkommunistiska medlemsländerna i EU ställas inför socialpolitiska utmaningar inom en nära framtid.

⁴³ Orenstein (2008), s 82

⁴⁴ Ibid., s 80

⁴⁵ Ibid., s 85

⁴⁶ Ibid., s 86

⁴⁷ Deacon (2000), s 151

2.1.6 Välfärdsregimernas betydelse

Vid en granskning av de olika välfärdsmodeller som förekommer i Europa framträder en mycket varierande syn på familj och försörjning. Medan sådana skiljelinjer kan tänkas få konsekvenser i Europeiska Rådets och Ministerrådets möten, återstår frågan om välfärdsregimernas inverkan på de nationella representanterna lyser igenom även i Europaparlamentet, eller om det snarare är inomnationella ideologiska skillnader som avgör åsiktsgrupperingar. Oavsett vilket, utgör de europeiska välfärdsregimerna referenspunkter och idealtyper för hur välfärd och familj bör organiseras. Ett stöd för den skandinaviska välfärdsmodellen implicerar exempelvis en modernare syn på familjen och ett stöd för högt statlig skydd för samtliga medborgare i samhället.⁴⁸ Samtidigt ökar även stödet för okonventionella familjekonstellationer och för en längre föräldraledighet både för kvinnor och för män. Förespråkar man istället en kontinental välfärdsregim eller en sydeuropeisk sådan flyttas fokus från stat till familj, vilket medför att traditionella familjemönster uppmuntras och att den individuella trygghetsnivån varierar.⁴⁹ För föräldraledigheten som policyområde innebär det att obligatorisk ledighet även för mannen ses som onödig då han traditionellt är familjeförsörjare och den ekonomiska situationen för familjen således kan försämrats, att det är familjen snarare än staten som har det yttersta försörjnings- och organiseringsansvaret och att inkluderingsgraden vad gäller okonventionella familjekonstellationer sjunker.

Med tanke på att kyrkan, staten, familjen och marknaden är komponenter som även avgör ideologiska inriktningar, är möjligheten stor att de olika välfärdsregimerna har olika stort stöd även inom de nationella partisystemen. Det medför att en svensk kristdemokrat troligtvis liknar en tysk sådan, trots de olika välfärdsbakgrunderna. Möjligheten återstår emellertid att de nationella skillnaderna påverkar förståelsen och får konsekvenser för hur pass långtgående förändringar man strävar efter. Den svenska kristdemokraten skulle i så fall i större grad acceptera komponenter från den socialdemokratiska välfärdsstaten än sin tyska kollega.

2.2 Europeiseringsteorier

Teorier om Europeisering har de senaste åren utgjort en viktig del av EU-forskningen. Begreppet har flera dimensioner, men ett av målen är att försöka förklara europeiska

⁴⁸ Pestieau (2006), s 40

⁴⁹ Esping-Andersen (1990), s 27

förändringsprocesser genom att analysera den europeiska integrationens effekter på medlemsstater samt medlemsstaters eventuella harmonisering över tid. En vanligt förekommande idé har varit att de europeiska välfärdsregimerna tenderar att konvergera mot den liberala anglosaxiska modellen där marknadens kraft är stark, vilket skulle innebära att de nationella socialsystemen över tid alltmer skulle komma att likna varandra. Flera forskare menar emellertid att det i nuläget inte finns belägg för ett sådant påstående, till stöd för att stigbundenhet och dess effekter skulle ha starkare inverkan på den nationella välfärden än europeisering.⁵⁰ Huruvida teorin stämmer kommer inte att utredas närmare i den här studien, det räcker att konstatera att även om ingen tydlig konvergens äger rum så kvarstår möjligheten att europeiska länder åtminstone rör sig i en likartad riktning vad gäller det socialpolitiska området. En sådan rikriktning är sannolik att äga rum just på grund av den ekonomiska integrationen, vilken medför att även delar av den sociala dimensionen måste harmoniseras för att stärka den inre marknaden.⁵¹

Vad gäller EU-medborgarskapets sociala dimension är europeiseringsteorierna många gånger centrala, då frågan om välfärdsstaternas eventuella konvergens och annan välfärdsforskning får konsekvenser för EU:s inflytande på det socialpolitiska området och således också för den sociala dimensionens utveckling. Om de tidigare presenterade välfärdsmodellerna över tid tenderar att röra sig åt samma håll, innebär det sannolikt att det blir lättare att harmonisera lagstiftning och att få igenom förslag formulerade på EU-nivå.

2.2.1 Teorier om anpassningsgrad

Den så kallade "Goodness of fit"- eller anpassningsgradhypotesen har sedan slutet av 1990-talet fått mycket uppmärksamhet inom Europeiseringslitteraturen. Teorin bygger på antagandet att nationella institutioner och policy avgör hur väl en medlemsstat anpassar sin politik till EU-förslag.⁵² För att medlemsstaterna utan motstånd ska anpassa sin förda politik till vad som förespråkas på EU-nivå krävs enligt hypotesen att förslagen passar de nationella institutionerna, eftersom anpassningskostnaderna annars blir alltför höga. Både Héritier och Börzel/Risse menar dessutom att hypotesen är sann även i andra riktningen, det vill säga att medlemsstaterna marknadsför sin egen politik på EU-nivå för att på så sätt förbättra

⁵⁰ Se exempelvis Hay (2006), s 18

⁵¹ Kleinman (2002), s 21

⁵² Mastenbroek och Kaeding (2006), s 332

förutsättningarna för den egna industrin och samtidigt minska anpassningskostnaderna.⁵³ Då sannolikheten emellertid är liten att samma länder får igenom sina förslag på alla områden, innebär det att ett komplicerat mönster skapas där antalet länder som kommer att känna av anpassningskostnader och därför försöker stå emot förändringar ökar.

Kärnan i "Goodness of fit"-hypotesen utgörs följaktligen av relationen mellan EU-politik och nationell sådan. Med utgångspunkt i nyinstitutionalismen bestäms sannolikheten för förändring antingen av aktörers beteende och resurser, eller av policys lämplighetsgrad och yttre påtryckningar.⁵⁴ Ur ett rationalistiskt perspektiv innebär ett lands institutioner och huruvida dessa uppmuntrar till förändring och fördelar makt mellan aktörer att policyområden i olika länder kan europeiseras i olika grad. Om man istället utgår från ett sociologiskt eller konstruktivistiskt perspektiv är det emellertid normer och gemensamma ståndpunkter på europeisk nivå som trycker på och påverkar ett land att tillmötesgå förändringar i policy. Det innebär följaktligen också att länder vars institutioner och aktörssystem redan tidigare liknar varandra på grund av liknande anpassningskostnader har större sannolikhet att konvergera sig emellan.

På det socialpolitiska området kan föräldraledighetsdirektivet tjäna som exempel på en situation där teorin om anpassningsgrad är användbar. Direktivet, som fastslog varje förälders enskilda och icke överlåtbara rättighet till tre månaders obetald föräldraledighet, innebar även att vissa länders lagstiftning kom att förändras mer än andras. I en socialdemokratisk välfärdsstat som Sverige, där föräldraledigheten redan är långtgående och ger rätt till 480 dagars ledighet och bidrag, blir anpassningskostnaderna således mindre än i Irland, där rätten till föräldraledighet innan direktivet infördes helt avgjordes av den enskilda arbetsgivaren.⁵⁵

2.2.2 Konvergens eller inte?

Uppfattningarna om huruvida europeiska välfärdsmodeller tenderar att konvergera eller inte går isär, liksom synen på fenomenets orsak och verkan har varierat de senaste decennierna. Välfärdsforskning från efterkrigstiden och fram till 70-talet förklarade ökade välfärdsutgifter och europeisk konvergens från ett "nedifrån och upp"-perspektiv som ett resultat av ekonomisk och industriell utveckling. Mer samtida studier har emellertid betonat

⁵³ Mastenbroek och Kaeding (2006), s 332 och Börzel och Risse (2003), s 62

⁵⁴ Börzel och Risse (2003), s 57

⁵⁵ Eironline (28-01-1998)

globaliseringens och den fria marknadens roll i att driva igenom förändringar på nationell nivå – det vill säga ur ett uppifrånperspektiv.⁵⁶

Huruvida en konvergerande trend mellan medlemsländerna inom olika policyområden existerar eller inte är dock en öppen fråga. Flera forskare menar att definitionen av vad som bör ses som konvergens, huruvida man ser till makro- eller mikronivå och om man talar om mål eller medel försvårar slutdragning i frågan.⁵⁷ Även om policymålen är gemensamma kan de genomförande institutionerna exempelvis variera och vice versa. Vad gäller socialpolitiken på EU-nivå kan fallet för det mesta, till följd bland annat av policymetoder som OMC, anses vara en situation där utfallen i medlemsländerna liknar varandra men genomförandet i hög grad varierar. Konvergens skiljer sig på samma sätt mellan länderna, där vissa medlemsstater i en klusterliknande formation liknar varandra i utfall och tillämpning mer än andra.⁵⁸

3. Metod

Då studien utreder svårigheterna att utveckla EU-medborgarskapets sociala dimension på framför allt det familjepolitiska området, lämpar sig den kvalitativa textanalytiska metoden bäst för att besvara problemställningen. Även om man kvantitativt skulle kunna samla information exempelvis om röstning och medlemsstaters tillämpning av socialpolitiska beslut på EU-nivå, riskerar en sådan analys att gå miste om nyansskillnader i tankestrukturer. Kvalitativ metod erbjuder en möjlighet att föra upp dolda mönster och argument till ytan, samtidigt som specifika delar av olika dokument kan lyftas fram för att förklara centrala frågeställningar.⁵⁹ Då motstånd till en utvidgning av den socialpolitiska dimensionen kan tänkas rymma många olika slags motiveringar och sidor, kommer det bäst till uttryck vid användning av en metod som inte i förväg kräver fasta frågor och kriterier. Följaktligen utgör textanalys med fokus på argumentationen ett lämpligt tillvägagångssätt i en studie av den typ som här förs, då det centrala i debatten endast kommer till uttryck i en mer djupgående analys. Den metod inom nämnda analys jag i min studie kommer att utgå från är ”pro et contra-metoden” då den dels är förknippad med färre tolkningsproblem än Toulminmetoden, dels

⁵⁶ Kleinman (2002), s 10

⁵⁷ Börzel och Risse (2003), s 71

⁵⁸ Ibid., s 72

⁵⁹ Esaiasson et al. (2007), s 237

utgör en mer relevant och tillämpbar modell för den tidsbegränsade och relativt avgränsade studie som här är aktuell.⁶⁰

Enligt Bergström och Boréus fungerar argumentationsanalyser inte bara som strukturering av enstaka texter, utan kan även tillämpas på hela debatter.⁶¹ Det innebär att nämnda metod med fördel kan användas i min studie gällande svårigheterna att utveckla EU:s familjepolitik. Vidare kommer jag att utgå från gruppmodellen inom ”pro et contra-metoden” för att på så sätt ta hänsyn till samtliga aktörer, då den tillåter en gruppering både av framförda argument och av de aktörer de representeras av. På så sätt lämnas möjligheten fri att fler än en aktör utgår från samma påstående.⁶²

Fokus ligger som tidigare nämnts på familjepolitiska debatter rörande främst föräldraledigheten. För att kvarhålla möjligheten till generaliseringen av problemen vad gäller den sociala dimensionen krävs emellertid även att mer generella familje- och socialpolitiska debatter analyseras, varför också ett antal sådana från den aktuella perioden i Europaparlamentet inkluderas i studien. Genom att utgå från socialpolitiska debatter och förslag i Europaparlamentet med familjepolitiken och föräldraledighet som fallstudie, kan utvecklingen genom en systematisering av innehållet således konkret analyseras samt problemets kärna bestämmas. Det handlar därmed om en systematisering av olika tankestrukturer och argument, där de olika ståndpunkterna med hjälp av ett analyschema kan ordnas logiskt.⁶³ I den fortsatta diskussionen kan schemat sedan användas för att förklara den sociala dimensionens utveckling och problem vad gäller den familjepolitiska sfären.

Med hjälp av gruppmodellen bryts debatterna i Europaparlamentet ned till att beskriva olika ståndpunkter och idéer förekommande på en mer konkret nivå. Det medför att studien i sin mest grundläggande natur blir beskrivande, men ambitionen är ytterst att de olika argumentens existens ska kunna nyttjas som en variabel också vad gäller *förklaringen* till problemen att utveckla det familjepolitiska området.

Textanalys med fokus på argumentationen medför emellertid att ett antal problem måste konfronteras. För det första kan intersubjektiviteten tänkas bli lidande, men genom att noga redogöra för val av metod och upplägg kan problemet undvikas. För det andra innebär det faktum att en djupgående tolkning av argumenten krävs att risken ökar att forskaren själv

⁶⁰ Bergström och Boréus (2005), s 115

⁶¹ Ibid., s 119

⁶² Ibid., s 121

⁶³ Esaiasson et al. (2007), s 238

uttolkar dolda argument som egentligen är svaga eller inte alls existerar.⁶⁴ För att komma tillrätta med problemet har dels tydliga tolkningsverktyg utarbetats, dels hänsyn tagits till den egna förförståelsen. Behovet av tydliga tolkningsverktyg tillfredsställs bäst genom en för varje enskild debatt tydlig uppställning av argumenten i form av ”pro et contra-metodens” gruppmodell. För att undvika en färgad analys har jag vidare medvetet valt att inte utgå från färdiga mallar vad gäller de olika argumentationslinjer och aktörsegenskaper som kan komma upp i debatterna. Det innebär att talarna inte sorteras in efter exempelvis nation, politisk grupp eller kön och att eventuella kopplingar av den sorten istället får komma fram efterhand.

3.1 Material

Både primärkällor i form av fördrag, direktiv eller mötesprotokoll och sekundärkällor i form av tidigare forskning på området är aktuella i studien som helhet, men den huvudsakliga analysen kommer i första hand att fokusera på primärkällor. För studiens analytiska del används förda protokoll från Europaparlamentets debatter i plenum från perioden mellan 1996 och 2009, vilka är fritt tillgängliga på Europaparlamentets hemsida. Användningen av primärkällor gör att materialets tillförlitlighet blir hög.

För att uppnå en konsekvent och giltig analys appliceras teoretisk litteratur om välfärdsmodeller och europeisering på den aktuella utvecklingen. Ytterst förutsätts att medborgarskap i likhet med Marshalls teori bör definieras genom politiska, civila och sociala rättigheter. Den sociala dimensionen utgörs av rätten till ekonomisk välfärd och trygghet, möjligheten att leva ett civiliserat liv enligt den rådande samhällsstandarden samt att ta del av det sociala arvet. Välfärdsstaten definieras därmed också enligt Esping-Andersens modell som ett statligt ansvar att säkerställa de grundläggande välfärdsbehoven för medborgarna.⁶⁵

4. Plenumdebatter i Europaparlamentet

Plenumdebatterna i Europaparlamentet utgör bra analysenheter för den sociala dimensionens problem och utveckling, då skillnader i åsikt och ideologi på så sätt kan urskiljas. Debatterna utgår från betänkanden från något av utskotten; när det gäller social- och familjepolitik oftast

⁶⁴ Bergström och Boréus (2005), s 141

⁶⁵ Esping-Andersen (1990), s 18

från utskottet för sysselsättning och socialfrågor eller från utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män. Debatterna regleras av ordföranden och påbörjas i regel med introduktion av ordföranden följt av föredragandes presentation av betänkanden. Därpå följer talarlista med övriga parlamentsledamöter och kommissionens aktuella talesman. Omröstning i frågan sker i regel dagen efter debatten, i samband med vilken föredragande också tillåts göra kortare inlägg.

4.1 Den europeiska familjepolitiken

Till följd av demografiska utmaningar i Europa har familjepolitikens betydelse som policy ökat på EU-nivå de senaste åren.⁶⁶ Sedan 1998 har möjligheten att kombinera familj och arbete varit en viktig del av sysselsättningspolitiken, bland annat genom European Employment Strategy.⁶⁷ En sådan integrering av familjeaspekterna i sysselsättningspolitiken innebär visserligen att familjepolitiken flyttas in i finrummet då sysselsättning länge varit en viktig fråga i EU, men samtidigt riskerar fokus att hamna endast på barnomsorg och andra ekonomiskt knutna aspekter.

Kommissionen, Europaparlamentet och Ministerrådet har emellertid lanserat olika initiativ för att utveckla området, däribland flera olika jämställdhetsprogram och den så kallade ”European Alliance for Families” med syfte att underlätta kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan medlemsstaterna.⁶⁸ En förbättrad familjepolitik är även ett av de medel som är av betydelse för att uppnå Lissabonsstrategins mål om hållbar tillväxt och sysselsättning.⁶⁹ Samtidigt fortsätter familjepolitiken att vara medlemsstaternas exklusiva kompetens, vilket medför att ingen koherent Europeisk familjepolitik kan utläsas. Familjepolitiken i Europa varierar därför vad gäller både syfte, medel och utgångspunkt.

4.2 Europaparlamentet

Europaparlamentet är den europeiska institution som traditionellt förknippats minst med makt och påverkansmöjligheter. Situationen har emellertid förändrats de senaste åren, till följd

⁶⁶ Euractiv (29-05-2007)

⁶⁷ Lewis (2006), s 16

⁶⁸ European Alliance for families (21-12-2009)

⁶⁹ Regeringen.se (25-05-2007)

bland annat av medbeslutandeförfarande och andra nytillkomna inflytelsekanaler.⁷⁰ Parlamentets ledamöter väljs nationellt för en period på fem år, där varje land beroende på dess storlek skickar ett antal representanter till Europaparlamentet.

Då Europaparlamentet agerar på europeisk nivå består parlamentet av EU-specifika partigrupper, där ledamöter av olika nationalitet men med liknande ideologisk inriktning verkar. De politiska grupperna varierar i storlek, namn och sammansättning beroende på den aktuella valperioden, men det krävs minst fem ledamöter för att bilda en grupp och man kan som parlamentariker välja att inte tillhöra någon av dem.⁷¹ Nedan beskrivs de för den här studien förekommande grupperna, där den franska förkortningen används på grund av dess frekventa användning i de officiella dokumenten och protokollen:

- PPE-DE (numera PPE) är den största politiska gruppen och utgörs av nationella konservativa och kristdemokratiska partier.⁷² Gruppens storlek innebär emellertid också att den interna heterogeniteten bland annat vad gäller integrationsfrågor kan försvåra arbetet. Vid valet 2009 bröt sig Europademokraterna (DE) ut ur partigruppen och bildade istället Europeiska konservativa och reformister.
- PSE (Socialdemokratiska gruppen i Europaparlamentet) ändrade i samband med valet 2009 namn till Gruppen Progressiva förbundet av Socialdemokrater (S&D) och är en av de två största grupperna i Europaparlamentet.⁷³ Den socialdemokratiska gruppen har oftast varit positiv till europeisk integration och en utvidgning av sociala rättigheter.
- ALDE (Gruppen Alliansen liberaler och demokrater för Europa, tidigare ELDR) består av det europeiska liberala partiet Europeiska liberala, demokratiska och reformistiska partiet samt av Europeiska demokratiska partiet.⁷⁴ Gruppen är den tredje största i Europaparlamentet och inkluderar exempelvis det svenska Centerpartiet samt Folkpartiet Liberalerna. Man har i gruppen ofta intagit en positiv inställning till fortsatt europeisk integration.
- Verts/ALE (Gruppen De gröna/Europeiska fria alliansen) är en grön grupp med regionalistisk positionering som står till vänster om ALDE.⁷⁵ Oftast är man positiv till

⁷⁰ Nugent (2006), s 240

⁷¹ Ibid., s 262

⁷² eppgroup.eu (07-01-2010)

⁷³ socialistsanddemocrats.eu (21-12-2009)

⁷⁴ alde.eu (20-12-2009)

⁷⁵ greens-efa.org (05-01-2010)

EU-samarbetet, även om stödet kan variera inom gruppen (mellan De gröna och Europeiska fria alliansen) och vissa representanter är mer negativt inställda, däribland svenska Miljöpartiet.

- GUE/NGL (Gruppen Europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster) består av socialistiska och kommunistiska partirepresentanter och står långt till vänster i den Europeiska partiskalan.⁷⁶
- Ind/Dem (Gruppen självständighet/demokrati) skapades år 2004 och består av EU-skeptiska partirepresentanter. En av partiprogrammets starkaste punkter är arbetet för ökad demokrati och transparens.⁷⁷
- ECR (Gruppen konservativa och reformister) består av partier som tidigare inkluderades i EPP-DE och UEN och är en marknadsliberal, konservativ grupp. Gruppen är relativt skeptisk till det europeiska samarbetet, men i socialpolitiska frågor är man mer splittrade.⁷⁸
- UEN (Union för nationernas Europa) upplöstes i samband med Europaparlamentsvalet 2009 och återfinns således inte för den nuvarande valperioden i Europaparlamentet. Gruppen var högnationalistisk, med partimedlemmar från bland annat Lega Nord och Fianna Fáil.
- UPE (Union för Europa) – senare UEN.
- V (Gruppen de Gröna i Europaparlamentet) – numera Verts/ALE.
- ARE (Gruppen Europeiska radikala alliansen) – ingår numera i Verts/ALE.
- I-EDN (Gruppen självständiga för Nationernas Europa) var en EU-skeptisk grupp i Europaparlamentet mellan 1996-1999.
- NI eller NA står för de grupplösa i Europaparlamentet.

4.3 Studieobjekten 1996-2009

De nedan följande fallstudierna av debatter i plenum i Europaparlamentet utgör ett urval för analys av familjepolitikens utveckling, konfrontationspunkter och europapolitiska kärna. Urvalet sträcker sig från 1996 fram till dagens datum, och täcker därmed två hela valperioder (1999-2004, 2004-2009) samt delar av ytterligare en (1994-1999). För en mer allmän analys

⁷⁶ guengl.eu (19-12-2009)

⁷⁷ indemgroup.eu/ (10-12-2009)

⁷⁸ ecrgroup.eu (15-12-2009)

inkluderas också mer generellt socialpolitiska debatter, samtidigt som huvudsaklig fokus fortsätter att vara på familjepolitiken och föräldraledighet. Debatterna har studerats genom gruppmodellen och ”pro et contra-metoden”, där analys-schemat har tillåtit en uppdelning av samtliga talare och deras argumentation (se bilaga I för exempel). Då debattörernas åsikter kan tänkas variera beroende på ett flertal variabler - däribland nationalitet, partigrupp-tillhörighet och den institution som representeras - hade en förutbestämd uppdelning baserad på endast en sådan egenskap kunnat resultera i ett felaktigt resultat påverkat av förförståelse. Den valda metoden stärker följaktligen reliabiliteten, då den öppnar för fler möjliga orsaker.

4.3.1 Fall 1: Debatt den 4 maj 2009⁷⁹

Debatten i Europaparlamentet den 4 maj 2009 kring betänkanden av Astrid Lulling (PPE-DE, FR) och Edite Estrela (PSE, PT) rörande likabehandling av kvinnor och män som är egenföretagare samt om säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar utgör en av de senaste på det familjepolitiska området.⁸⁰ I debatten deltar Vladimir Spidla som representant från Kommissionen (hädanefter KOM), representanter från de olika partigrupperna samt föredraganden för de berörda utskotten. Den tydligaste åsiktsbaserade skillnaderna om vad som bör inkluderas i direktivet berör frågan om huruvida även pappor ska omfattas av lagstiftningen, där den socialdemokratiska gruppen (PSE) starkt betonar att en sådan inkludering är nödvändig. Deras liberala och kristdemokratiska kollegor (PPE-DE, ALDE) intar en motsatt position med hänvisning till valfrihet, att det aktuella direktivet inte är rätt forum och att det är kvinnans roll och rättigheter som ska skyddas. Gibault (ALDE, FR) påpekar exempelvis följande:

”Jag anser inte att pappaledighet hör hemma i det här direktivet. Om den måste behållas behöver den utformas på ett mer flexibelt sätt. Att utskottet röstade igenom kompromissförslaget att minska pappaledigheten från fyra till två är ett framsteg. Men varför ska det vara obligatoriskt med pappaledighet?”⁸¹

Medan socialdemokrater och vänsterorienterade således förespråkar en lagstiftning där pappa- och mammaledighet förs ihop och tolkas inom samma ram, menar de konservativa och

⁷⁹ P6_CRE(2009)05-04 - Likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse/Gravida arbetstagare

⁸⁰ Debattörernas partigrupp och nationalitet återfinns hädanefter i de efterföljande parenteserna.

⁸¹ Gibault, Claire (ALDE, FR) i P6_CRE(2009)05-04

liberala ytterst att rätten till pappaledigheten inte bör ses som lika stark som kvinnans rätt till ledighet som nybliven mamma och att familjen själv bör välja. Spidla (KOM) följer de högerorienterade gruppernas linje och påpekar att den aktuella debatten inte är rätt forum för att diskutera pappaledigheten, men att frågan skulle kunna tas upp i framtiden. Samtidigt betonas näringslivets situation, där man enligt Spidla inte bör belastas med ytterligare kostnader i svåra tider, samt större flexibilitet för mödrar vad gäller mammaledigheten och en möjlighet för dessa att räkna föräldraledighet som mammaledighet för att på så sätt ta hänsyn till varierande nationella förhållanden.

En ytterligare motsättning återfinns i mammaledighetens längd, där framför allt Europeiska folkpartiet och Europademokraterna förespråkar en kortare mammaledighet med hänvisning till att kvinnorna annars blir mindre anställningsbara. De förra betonar också de nationella skillnaderna som anledning till att en alltför långtgående harmonisering ej bör vara målet.

Europaparlamentet beslöt i en omröstning den 6 maj 2009 att återförvisa Estrelas betänkande till utskottet till följd av en uppmaning från Lulling, vilken menade att alltför många ändringsförslag förekom.⁸²

4.3.2 Fall 2: Debatt den 5 juli 2005⁸³

Ett betänkande av Angelika Niebler (PPE-DE, DE) för Utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män rörande ett förslag till direktiv om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet är grunden till debatten i Strasbourg den 5 juli 2005. Det huvudsakliga syftet är att förenkla och sammanföra flera bestämmelser rörande frågan i ett enda dokument. Ställföreträdande för föredragande, Wuermeling (PPE-DE, DE) påpekar rörande föräldraledigheten att området är alltför nationellt varierande för att en förändring av det ska kunna inkluderas i direktivet:

”På grund av att reglerna skiljer sig så mycket åt mellan olika medlemsstater – där föräldraledigheten sträcker sig från tre månader till tre år – skulle det medföra enorma förändringar om direktivet utsträcktes till att inkludera dessa skillnader. Det skulle då krävas såväl en djupgående debatt som konsekvensanalyser. Det är därför värt att stödja det kompromissförslag vi har lagt fram och som innebär att arbetsmarknadens parter, som redan arbetar med denna fråga, uppmanas att se över befintliga bestämmelser med detta i

⁸² PV 06/05/2009-6.6

⁸³ P6_CRE(2005)07-05 - Lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet

åtanke.”⁸⁴ Således uttrycks även en önskan att arbetsmarknadens parter ska ta ansvar för förbättringar, snarare än att det bör regleras uppifrån.

En annan representant för PPE-DE som finns närvarande, Záborská (PPE-DE, FR), betonar skyldigheten att respektera nationell lagstiftning och kulturella och religiösa värderingar samt behovet av ett erkännande av kvinnors arbete ”i alla former”.⁸⁵ Den socialdemokratiska gruppens ståndpunkt och argumentationslinje i frågan reflekteras bra i följande citat från Lévai (PSE, HU):

*”Eftersom kvinnornas traditionella roll i familjen är en av de främsta orsakerna till bristande jämställdhet i arbetslivet, kräver direktivet mer flexibla arbetstidsarrangemang i arbetslivet för att både kvinnor och män skall ges möjlighet att kombinera familjeliv och arbetsliv”.*⁸⁶

Kommissionens förslag godkändes i omröstning den 6 juli 2005 i den form det ändrats av parlamentet.⁸⁷

4.3.3 Fall 3: Debatt den 8 mars 2004⁸⁸

Debatten den 8 mars 2004 rör kvinnors situation, där framför allt Regina Bastos (PPE-DE, PT) betänkande (A5-0092/2004) för utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor angående möjligheterna att förena yrkesliv med familje- och privatliv är av betydelse. Bland annat betonas lika lön för lika arbete som ett medel för ökad jämställdhet även inom familjen. De politiska grupperna backar i stort sett enhälligt upp Bastos förslag, dock med skilda argument och förbehåll. Medan både högern och vänstern betonar medlemsstaternas frekventa politiska ovilja att implementera beslut och efterleva socialpolitiska förändringar på EU-nivå, är man emellertid oense om huruvida familjebegreppet bör omdefinieras för att öka skyddet för fler grupper. Prets (PSE, DE) frågar sig exempelvis:

*”Vad är en familj? Även det måste definieras. Vad som räknas är inte bara den traditionella bilden av familjen med far, mor och barn. Begreppet ’familj’ måste snarare innefatta olika typer av levnadsarrangemang...”*⁸⁹

⁸⁴ Wuermeling, Joachim (PPE-DE, DE) i P6_CRE(2005)07-05

⁸⁵ I sammanhanget står ”i alla former” främst för erkännandet av hushållsarbete, dvs. traditionellt kvinnligt privat arbete.

⁸⁶ Lévai, Katalin (PSE, HU) i P6_CRE(2005)07-05

⁸⁷ PV 06/07/2005-4.11

⁸⁸ P5_CRE(2004)03-08 - Kvinnors situation

⁸⁹ Prets (PSE, DE) i P5_CRE(2004)03-08

Samtidigt menar mer högerorienterade och liberala grupper föga förvånande att familjen är ett europeiskt kärnvärde baserat på traditionella föreställningar. Som en följd av sådana argument påpekar bland annat en representant för PPE-DE att kvinnans roll i hemmet bör erkännas och bli pensionsgrundande, det vill säga ett erkännande även av traditionella ”kvinnoysslor”.

Ytterligare en skillnad i tankestruktur rör de liberalas förmåga att oftare hänvisa till företagets situation, ekonomiska skäl och vikten av att inkludera arbetsmarknadens parter i beslutsfattande. GUE/NGL intar en mer kritisk position till näringslivet och marknadens effekter i stort. Kommissionens ståndpunkt i debatten är generellt hållen, men fördelarna med en integrering av jämställdhetsfrågor på alla policyområden betonas och OMC nämns som ett bra verktyg för förbättringar.

Parlamentet antog resolutionen och Regina Bastos betänkande i en omröstning den 9 mars 2004.⁹⁰

4.3.4 Fall 4: Debatt den 11 juni 2002⁹¹

Betänkande A5-0207/2002 av Heidi Anneli Hautala (Verts/ALE, FI) angående utkast till förändring av direktiv om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor är utgångspunkten i Europaparlamentets plenumdebatt den 11 juni 2002. PSE:s argument för direktivet är snarlika bland annat PPE-DE:s, dock med subtila skillnader. Den förra tillsammans med GUE/NGL och Verts/ALE tenderar att nämna behovet att inkludera mannen i lagstiftning vad gäller exempelvis föräldraledighet, för att på så sätt öka jämlikheten och motverka fördomar som finns mot mannens roll i samhället:

*”Man måste även ta i beaktande det att män också kan vara offer. Även en pappa som återvänder till sin arbetsplats från föräldraledigheten, eller kräver sin lagstadgade rätt till förkortad arbetstid, kan diskrimineras av arbetsgivaren”.*⁹²

PPE-DE betonar snarare olika skyddsåtgärder för kvinnor som jämlikhetsåtgärd. Man håller med om att inkluderingen av mannen utgör ett steg framåt, men pekar på att det är bra att möjligheterna finns om den nationella lagstiftningen tillåter det. Dybkjaer (ELDR, DA) argumenterar till exempel för att man i EU nått en milstolpe i jämställdhetsutvecklingen:

⁹⁰ P5_PV(2004)03-09

⁹¹ P5_CRE(2002)06-11 - Likabehandling av kvinnor och män

⁹² Hautala, Anneli (Verts/ALE, FI) i P5_CRE(2002)06-11

*”Vidare har vi infört ett förbud mot diskriminering av kvinnor som är gravida eller barnlediga och i vissa fall män som är barnlediga, under förutsättning att det finns nationell lagstiftning om detta”.*⁹³

I debatten nämns vidare svårigheten att uppnå konsensus i förhandlingarna då avståndet mellan Europaparlamentets och Ministerrådets åsikter varit betydande.

Europaparlamentet godkände det gemensamma förslaget i en omröstning den 12 juni 2002.⁹⁴

4.3.5 Fall 5: Debatt den 6 juli 2000⁹⁵

Debatten den 6 juli kretsar kring Damiãos (föredragande PSE, PT) betänkande (A5-0155/2000) om Kommissionens rapport om genomförandet i medlemsländerna av rådets direktiv 92/85/EMU om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar. Centrala debattpunkter utöver Kommissionens granskning av medlemsländernas genomförande är minimiledighet och uppsägningsförbud på grund av graviditet eller föräldraskap. De flesta talare och partigrupper riktar kritik mot Kommissionens styrning och granskning, vilken de menar varken inkom i tid eller gick utanför tekniska detaljer, och är dessutom överens om att Damiãos betänkande bör stödjas så när som på enstaka detaljer. Social- och familjepolitiken är således något som Europaparlamentet anser vara ett viktigt område, vare sig man hänvisar till graviditeten och moderns band till barnet som ett naturligt tillstånd och ett viktigt värde (högersidan) eller jämställdhet mellan könen och socialt skydd (vänstersidan). Överlag förespråkar emellertid PSE, GUE/NGL och Verts/ALE ett högre skydd reglerat på gemenskapsnivå med längre pensionsgrundad ledighet och fler obligatoriska delar.

”Man kräver utökade rättigheter för kvinnor som är gravida eller ammar. I verkligheten blir kvinnor ofta diskriminerade under denna period, trots de teoretiska rättigheterna. Därför kräver vi omvänd bevisbörda. Arbetsgivaren skall vara tvungen att visa att en uppsägning eller en förändring av tjänsten inte grundar sig på en kvinnas graviditet” menar Sörensen (Verts/ALE).⁹⁶

⁹³ Dybkjaer (ELDR, DA) i P5_CRE(2002)06-11

⁹⁴ PV 12/06/2002

⁹⁵ P5_CRE(2000)07-06 - Säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida

⁹⁶ Sörensen (Verts/ALE, NL) i P5_CRE(2000)07-06

PPE-DE och ELDR betonar valfrihet, subsidiaritetsprincipen och kulturella skillnader. De menar dessutom att en alltför lång ledighet kan missgynna kvinnan på arbetsmarknaden och betonar arbetsgivares roll i förbättrandet av situationen. Schmidt (ELDR, SV) menar att *”Socialpolitik är ett område där EU bör ha begränsad kompetens, förutom när det handlar om den fria rörligheten för medborgarna inom unionen. Varje medlemsstat bör ha det fulla ansvaret och rätten att själv besluta om sina sociala trygghetssystem --- Varför skall Europaparlamentet bestämma att varje kvinna måste vara ledig i åtta veckor när hon har fött barn? Jag vet många kvinnor som har gått tillbaka till sitt arbete tidigare – valfrihet måste gälla!”*.⁹⁷

En ytterligare intressant aspekt utgörs av framför allt PSE:s tendens att ta upp vikten av att erkänna även nya familjekonstellationer, medan folkpartister och kristdemokrater talar om familjen som samhällets viktigaste byggsten och värdet och behovet av ett erkännande även av kvinnans traditionella roll i familjen.

I en omröstning den 6 juli 2000 antogs resolutionen i Europaparlamentet.⁹⁸

4.3.6 Fall 6: Debatt den 14 januari 1999⁹⁹

I Europaparlamentets debatt den 14 januari diskuteras skydd av familjer och barn, där betänkande A4-0004/99 av Hermange (PPE-DE, FR) är utgångspunkten. Då Hermange föreslår en utvidgning av familjepolitiken på Europeanivå samt ett europeiskt ministerråd för familjepolitik handlar debatten till stor del om huruvida familjepolitik bör regleras på överstatlig nivå, vilket kompetensområde EU har och vad som utgör en familj. Kerr (V) ifrågasätter betänkandets användning av begreppet familj, vilket han menar färgas av tanken på en kärnfamilj med två föräldrar av olika kön. Pinel (NI, FR) talar samtidigt om de negativa konsekvenser som kommer med att barn växer upp med en enda förälder, en uppfattning som stämmer väl överrens med de konservativa/korporativa välfärdsregimerna. Både partirepresentanter från liberala ELDR, ARE, gröna V och Kommissionens vice ordförande Marín hänvisar vidare till kulturella skillnader som omöjliggörande faktor för en gemensam politisk grund inom familjepolitiken. Enligt Kestelijn-Sierens (ELDR, NL):

”För det första är familjepolitiken ett typiskt område där subsidiaritetsprincipen är tillämplig. Medlemsstaterna behöver inte gemenskapen för att föra en effektivare

⁹⁷ Schmidt, Olle (ELDR, SV) i P5_CRE(2000)07-06

⁹⁸ PV 06/07/2000

⁹⁹ P4_CRE(1999)01-14 - Skydd av familjer och barn

*familjepolitik. Ett andra argument mot en europeisk familjepolitik är att det inte existerar och inte behöver existera någon definition av vad nu en europeisk familj är. Skillnaden i kultur och tradition omöjliggör en gemensam grund att utgå ifrån vid formulerandet av vissa politiska förslag”.*¹⁰⁰

Även övriga talare är tveksamma till en utvidgning av EU:s kompetensområde på området, men flertalet ser ett behov av att gemensamma strategier formuleras. Weiler (PSE, DE) påpekar att familjepolitik i första hand bör vara nationell eller kommunal, men då den även hänger ihop med jämställdhetspolitik och Europaparlamentet har en unik möjlighet att lättare enas om gemensamma modeller menar hon att familjepolitiken ändå hör hemma på EU-nivå. Resolutionsförslaget godkändes av Europaparlamentet i Bryssel den 28 januari 1999.¹⁰¹

4.3.7 Fall 7: Debatt den 6 november 1997¹⁰²

Europaparlamentets debatt den 6 november angående social trygghet, är en debatt av mer generell socialpolitisk natur men berör samtidigt föräldraledighet och familjepolitiken i stort. Betänkande A4-0291/97 av Weiler (PSE, DE) om Kommissionens meddelande om modernisering och nydaning av social trygghet i EU diskuteras, och kritik riktas från föredragande mot de blockader (främst av Storbritannien och Tyskland) som bildas på det socialpolitiska området i ministerrådet till följd av att enhälligt krävs på många områden. Föredragande menar vidare, och får medhåll både från PSE och från ELDR, att Maastrichtkriterierna och EMU inte strider mot ett socialt välfärdssystem samt att idén om en ”social orm” med minimirättigheter för social trygghet bör undersökas. Idén får stöd både från UPE, GUE/NGL, PSE och ARE. Lis Jensen (I-EDN, DA) kritiserar dock idén och tar starkt avstånd till en gemensam socialpolitik och ett eventuellt avskaffande av enhälligheten på området i Ministerrådet:

*”Jag saknar ett tydligt danskt avståndstagande på området, för i den danska debatten gör man en stor sak av att notera att socialpolitik även i fortsättningen skall vara en angelägenhet för medlemsländerna och fortsättningsvis skall vara ett nationellt åtagande. Det är uppenbart inte det som praktiseras i rådet av de danska förhandlarna”.*¹⁰³

¹⁰⁰ Kestelijn-Sierens (ELDR, NL) i P4_CRE(1999)01-14

¹⁰¹ PV 28/01/1999

¹⁰² P4_CRE(1997)11-06 - Social trygghet

¹⁰³ Jensen, Lis (I-EDN, DA) i P4_CRE(1997)11-06

Pronk (PPE, NL) stödjer överlag betänkandet men framhåller att medlemsstaterna bör ha fortsatt ansvar för regleringen av den egna sociala tryggheten, men att en koordinering mellan system som underlättar den fria rörligheten för personer är önskvärt. Wolf (V) håller delvis med men påpekar att man de olika levnadsförhållandena till trots bör formulera gemensamma, bindande målsättningar:

*”Men att av detta nu dra slutsatsen att det skulle vara omöjligt att skapa en europeisk framtid på den gemensamma sociala trygghetens område, är felaktigt. Här måste man tänka om, man måste tänka i riktning mot gemensamma målsättningar, som måste läggas bindande”.*¹⁰⁴

Även Kommissionens ledamot Flynn är inne på samma linje. Ett antal talare, däribland Ojala (GUE/NGL, FI), riktar i övrigt kritik mot Kommissionens meddelande som man menar antyder att privata sociala tjänster på marknadens villkor är att föredra.

I en omdebatterad omröstning den 6 november 1997 godkändes de liberalas ändringsförslag.¹⁰⁵

4.3.8 Sammanfattning av debatterna

De europaparlamentariska debatterna i plenum delar vissa gemensamma nämnare framför allt vad gäller centrala debattfrågor och argumentationslinjer. I samtliga debatter tenderar frågan om familjebegreppet att tas upp, liksom hur långt lagstiftning på gemenskapsnivå kan gå utan att inkräkta på subsidiaritetsprincipen och medlemsstaternas berättigade kompetensområde. Argumentationslinjer tenderar att centreras kring huruvida ett utökat skydd får negativa konsekvenser eller inte och vad som bör inkluderas i de aktuella direktiven, samtidigt som man överlag i Europaparlamentet är överrens om att den sociala dimensionen är viktig – vare sig det handlar om samordning eller gemensam politik. Med hänvisning till demografiska förändringar och jämställdhetsmål motiveras ett sådant engagemang.

Europaparlamentariker som är för en utvidgad europeisk socialpolitik hänvisar i regel till att fler bör inkluderas, att familjen måste ges ökat skydd på grund av den demografiska situationen, att familjepolitiken är ett viktigt område för att nå jämställdhetsmålen och att marknadens negativa effekter måste kompenseras med gemensamma socialpolitiska åtgärder. Contra-sidan tenderar istället att betona subsidiaritet, företagets situation i svåra ekonomiska tider, kulturella skillnader, valfrihet och eventuella negativa konsekvenser av ökat skydd.

¹⁰⁴ Wolf (V, DE) i P4_CRE(1997)11-06

¹⁰⁵ PV 06/11/1997

Tabell 4.I: Sammanfattning av pro- och contra-argument i Europaparlamentets plenumdebatter vad gäller en utökning av familje- och socialpolitiken.

<i>Analysenhet</i>	<i>Pro-argument</i>	<i>Contra-argument</i>
Fall 1	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa- och mammaledighet bör tolkas inom samma ram för ökad jämställdhet • Långtgående skydd och ledighet viktigt för jämställdhet och demografisk utveckling. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rätten till pappaledighet ej lika stark som mammaledigheten • Näringslivet bör inte belastas med ytterligare kostnader • Utökat skydd kan göra kvinnan mindre anställningsbar • Nationella förhållanden
Fall 2	<ul style="list-style-type: none"> • Förenkling av lagstiftning leder till starkare rättigheter 	<ul style="list-style-type: none"> • Föräldraledighet alltför nationellt varierande
Fall 3	<ul style="list-style-type: none"> • Familjebegreppet bör utökas till att inkludera fler grupper • Kvinnans roll i hemmet bör erkännas och bli pensionsgrundande • Marknadens negativa effekter kräver utökad socialpolitik 	<ul style="list-style-type: none"> • Medlemsstaters pol. ovilja • Familjen europeiskt kärnvärde baserat på traditionella värderingar
Fall 4	<ul style="list-style-type: none"> • Inkludering av mannen i lagstiftning om ex. föräldraledighet som jämlikhetsåtgärd 	<ul style="list-style-type: none"> • Stort avstånd mellan Europaparlamentet och Ministerrådets åsikter • Nationella skillnader
Fall 5	<ul style="list-style-type: none"> • Social- och familjepolitik viktigt område i EP • För jämställdhet mellan könen • Moderns band till barnen viktigt värde • Högre skydd på gemenskapsnivå med fler obligatoriska delar för högre social jämställdhet • Familjebegreppet bör utökas 	<ul style="list-style-type: none"> • Kommissionens otillräcklighet • Valfrihet viktigt • Nationella skillnader försvårar en ev. utökning • Långtgående skydd kan missgynna kvinnan
Fall 6	<ul style="list-style-type: none"> • Europeiskt ministerråd för familjepolitik • Utökning av familjebegreppet • Europaparlamentets roll som föregångare i frågan • Familjepolitiken hör ihop med jämställdhet, därför en fråga för EU 	<ul style="list-style-type: none"> • Ej utökning av familjebegreppet, resulterar i negativa konsekvenser • Kulturella skillnader • Subsidiaritetsprincipen
Fall 7	<ul style="list-style-type: none"> • Maastrichtkriterierna strider ej mot ett socialt välfärdssystem i EU 	<ul style="list-style-type: none"> • Nationella blockader • Nationell fråga, dock koordinering möjlig

5. Analys

Den sociala dimensionen kan tyckas vara ett underprioriterat område för den Europeiska Unionen, där ekonomiska aspekter ofta verkar färga debatten om social trygghet. Plenumdebatterna i Europaparlamentet tyder emellertid på att det bland de folkvalda representanterna i parlamentet finns en stark vilja att utveckla den sociala dimensionen, dock med varierande motiveringar och strategier. Kritik riktas genomgående från samtliga partigrupper både mot Kommissionens bidrag på området och – framför allt – mot medlemsländernas politiska ovilja att implementera och tillämpa beslut. Skillnaderna i ambitionsnivå mellan EU:s olika institutioner återspeglas också i det faktum att en stor del av förslagen i Europaparlamentet röstas igenom, dock utan att resultera i större socialpolitiska förändringar på EU-nivå. En första del av den sociala sfärens problematik återfinns därmed i Kommissionens syn på familje- och välfärdspolitik som *komplement* till sysselsättningsområdet och det ekonomiska sådana snarare än ett mål i sig. Samtidigt har man i Europaparlamentet sedan Amsterdamfördraget blivit allt mer mån om att utveckla socialpolitiken och motståndet till gemensamma strategier på EU-nivå tenderar - sett till debatterna på området sedan 1996 - att minska. Det tyder på att medvetandet på området har ökat med åren, och att man kommer allt närmare en Europeisk Social Modell även i praktiken. En möjlig orsak till en sådan utveckling, vilket även framförs i några av debatterna, är Amsterdamfördragets införande av OMC-metoden och den fördel en samordning av mål med relativt fri implementering kan innebära där kulturella skillnader lyser starka.¹⁰⁶ För medlemsländer som annars skulle tvingas till större reformer, minskar den fria implementeringen anpassningskostnaderna och ökar därmed också sannolikheten att de tillämpar samordningsbesluten.

Vid en närmare analys av debatterna framträder emellertid grundläggande skillnader framför allt mellan de olika partigrupperna vad gäller synen på familjens, statens och marknadens roll i social- och familjepolitiken. Socialdemokrater och vänsterorienterade representanter tenderar dels att gå längre vad gäller det sociala skyddet med bland annat utökad föräldraledighet och obligatoriska inslag i socialpolitiken, dels att inkludera fler individer och grupper i familjebegreppet. Samtidigt framhåller de liberala och kristdemokratiska talarna ofta

¹⁰⁶ Lewis (2006), s 2

att ett alltför långtgående skydd kan få motsatt effekt och att familjepolitiken framför allt bör vara medlemsstaternas exklusiva kompetensområde. Även företagens roll och situation betonas mer av den senare gruppen samt ofta av Kommissionens talesmän.

Något förvånande verkar de nationella välfärdsregimernas inflytande på de respektive parlamentsledamöterna att lysa med sin frånvaro. Visserligen tenderar ledamöter från de länder med mer långtgående sociala trygghetssystem - såsom de nordiska länderna - att hänvisa till det egna landet som en föregångare och en möjlighet att kombinera högt skydd med god ekonomi, men de flesta talare uppvisar större gemensamma nämnare med det egna politiska partiet än med den nationella välfärdsregimen. Det är således främst i de europeiska partigrupperna som de olika modellerna finns närvarande. PPE-DE betonar exempelvis kärnfamiljens styrka och dess roll som social trygghetsenhet i systemet, medan socialdemokrater och vänsterinriktade mer naturligt lutar mot en socialdemokratisk välfärdsmodell i sina argument. De senare har i samma led målsättningen att utöka skyddet även på gemenskapsnivå, samt att utöka familjebegreppet till att inkludera fler konstellationer och individer. Konservativa och liberala partigrupper tenderar istället att understryka företagens situation, ekonomiska aspekter och valfrihet som kärnvärde, det vill säga en syn på välfärd som påminner om anglosaxiska välfärdsregimer och även delar vissa drag med kontinentala sådana. Välfärdsregimernas betydelse tar sig uttryck även i den kritik som riktas från Europaparlamentets ledamöter bland annat mot blockeringar av beslut i Ministerrådet. De länder som mest frekvent förekommer i kritiken är de medlemsstater som har mest att förlora om lagstiftning om ökat socialt skydd skulle komma till stånd, det vill säga de länder med höga anpassningskostnader.

Vad gäller familjepolitiken förekommer ytterligare skiljelinjer i hur man definierar och motiverar skyddet för kvinnor och mödrar. Medan kristdemokrater i Europaparlamentet söker stärka kvinnans traditionella roll genom att till exempelvis öka erkännandet av andra former av arbete, nämner framför allt PSE ofta fädernas situation i samma mening som mödrarna, för att på så sätt få till stånd en mer jämlik situation. Det är främst här som välfärdsregimerna eventuella påverkan på de nationella ledamöterna kan urskiljas. Representanter från de nordiska välfärdsstaterna tenderar – oberoende av ideologisk tillhörighet – att vara mer positiva till och engagerade i mannens delaktighet i familjelivet än sina europeiska partikollegor. Det tyder på en viss nyansskillnad i argumentationslinjerna orsakade av kulturellt färgade erfarenheter. Kulturen utgör därmed en stor del av den sociala dimensionens problematik, och familjepolitiken är ett av de områden där skillnader i värderingar och kultur

lättast kommer upp till ytan. Både då man i Europaparlamentet talar om medlemsstaternas ovilja att anpassa sin lagstiftning till beslut på EU-nivå och då man ämnar definiera familjebegrepp, tenderar man att peka på kulturella skillnader. Skillnader som emellertid inte bara existerar mellan medlemsstaterna, utan även återfinns inom EU.

5.1 Slutsatser

Problematiken för en utvidgning av familjepolitiken på EU-nivå tenderar att centreras kring två aspekter. För det första framträder skillnader mellan de politiska grupperna, med ett spektrum som spänner från ett stöd för starkt och långtgående socialt skydd även på europeisk nivå bland partier på vänstersidan, till argument om valfrihet, subsidiaritet, företagens situation och negativa konsekvenser av högre skydd på högersidan. Debatternas huvudsakliga kärna tenderar oberoende av familjepolitiskt ämne emellertid att centreras kring åsiktsskillnader gällande vem som ska inkluderas i familjebegreppet och hur långt skyddet bör gå. Överlag tenderar samtliga partigrupper - om än med olika strategiförslag - dock att ställa sig positiva till en utvidgning av familjepolitiken, vilket tyder på ett ökat engagemang och en större acceptans för EU-medborgarskapets sociala dimension.

För det andra ligger en stor del av den familjepolitikens problematik inneboende i EU:s marknadsliberala natur och relationen mellan EU:s olika institutioner, där Kommissionens granskningar och styrning allt som oftast kritiserar av Europaparlamentet. Den Europeiska Unionens traditionellt starka och huvudsakliga koppling till ekonomin och marknaden dominerar ännu synen på vad som hör till Unionens kompetensområde, något som reflekteras i Kommissionens uttalanden i debatterna där näringsliv, konkurrenskraft och hållbar ekonomisk utveckling ofta nämns som viktiga faktorer att ta hänsyn till i utvecklingen av familjepolitiken.

Att från familjepolitikens belysande fallstudie dra paralleller till den sociala dimensionens problematik kan tyckas långtgående. Även de mer generella socialpolitiska debatterna uppvisar emellertid liknande centrala problem som de strikt familjepolitiska, och då det senare policyområdet berör centrala välfärdsfrågor kan generella trender giltiga även för den sociala dimensionen utläsas. Det kan således konstateras att problematiken kring den sociala dimensionens utveckling ligger inneboende i EU:s ekonomiska karaktär, men att betydande förändringar på området har skett de senaste åren. Vi kan ännu inte tala om en social integration på samma sätt som vi talar om den ekonomiska, men om tendensen i

Europaparlamentet är generell kommer de närmaste åren att innebära att medvetandet kring sociala frågor i EU ökar.

6. Sammanfattning

Sociala rättigheter har inom EU länge underordnats ekonomiska aspekter och utvecklats i den mån de följt den ekonomiska integrationen. De senaste årens vitböcker, målsättningar och frivilliga avtal visar emellertid på ett ökat engagemang även för den sociala dimensionen av medborgarskapet. Föräldraledighetsdirektivet från 1996 är ett exempel på framgångsrik reglering inom området, och på samma sätt har EU:s fördrag efterhand kommit att inkludera alltfler socialpolitiska aspekter.

Parallellt med den sociala dimensionens ökande betydelse återstår dock svårigheterna att utveckla området och att harmonisera lagstiftningen i EU:s medlemsländer, vilket tydligast tar sig uttryck i den relativt blygsamma mängd beslut som tas på området. Den här studiens syfte har varit att undersöka vad motståndet till en utvidgning av det europeiska medborgarskapets sociala dimension består av, genom en kartläggning de olika argument som förekommer i Europaparlamentets plenumdebatter på området. Teorier om välfärdsregimer förklarar de ideologiska skillnader som många gånger existerar mellan å ena sidan nationella representanter, å andra sidan mellan partigrupper inom medlemsländerna. Samtidigt visar medlemsstaternas ofta förekommande ovilja att implementera direktiv i tid på att motståndet är störst där anpassningskostnaderna är som högst.

Trots det motstånd som existerar på nationell nivå, har den här studien genom sitt fokus på Europaparlamentet och familjepolitiken emellertid funnit argument till stöd för att socialpolitiken intagit en allt viktigare position bland de folkvalda på EU-nivå. Parlamentets ledamöter är många gånger överrens om att både Kommissionen och Ministerrådet brister när det gäller att föra utvecklingen på området framåt, även om åsiktsskillnader om vad det är som bör göras är vanligt förekommande. Familjepolitiken är ett av de områden där de flesta parlamentsledamöter är överrens om att en mer familjevänlig och trygghetsinriktad politik måste föras, dock med inomparlamentariska skiljelinjer främst vad gäller *hur långt* det sociala skyddet bör gå för att inte få negativa konsekvenser och *vem* som bör inkluderas.

Analyserna av parlamentets plenumdebatter visar vidare att nationella välfärdsregimer tenderar att underordnas den europeiska partigruppstillhörighetens betydelse, och att intressekonflikter således snarare existerar längs höger/vänsterskalan än geografiskt. Stöd för den nationella välfärdsregimen förekommer först i andra hand, och då som en knappt urskiljbar nyansskillnad i tankestrukturer mellan de olika representanterna inom samma europeiska partigrupp. Till stöd för mycket av den tidigare forskningen visar den här studien även att EU:s marknadsliberala natur återspeglas i Kommissionens stöd för näringslivet och de ekonomiska aspekterna, vilket i sin tur många gånger resulterar i varierande socialpolitiska ambitionsnivåer mellan EU-institutionerna – framför allt mellan Kommissionen och Europaparlamentet.

Referenslista

Litteratur

Bellamy, Richard och Warleigh, Alex (2001) – ”Citizenship and Governance in the European Union”

Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2005) – ”Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys”

Börzel, Tanja A. och Risse, Thomas i Featherstone, Kevin och Radaelli, Claudio M. (2003) – ”The politics of Europeanization”

Esaiasson, Peter et al. (2007) – ”Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad”

Esping-Andersen, Gøsta (1990) – ”The Three Worlds of Welfare Capitalism”

Kleinman, Mark (2002) – ”A European Welfare State? European Union Social Policy in Context”

Maas, Willem (2007) – ”Creating European Citizens”

Marshall, TH och Bottomore, Tom (1992)– ”Citizenship and Social Class”

Nugent, Neill (2006) – ”The Government and Politics of the European Union”

Pestieau, Pierre (2006) – ”The Welfare State in the European Union: Economic and Social Perspectives”

Artiklar

Deacon, Bob (Journal of European Social Policy 2000:10:2) – ”Eastern European welfare states: The impact of the politics of globalization”

Faist, Thomas (Journal of Common Market Studies 2001:39:1) – ”Social Citizenship in the European Union: Nested Membership”

Hay, Colin (Government and Opposition 2006) – ”What’s Globalization Got to Do with It? Economic Interdependence and the Future of European Welfare States”

Jenson, Jane (Contested meanings: Democratic practice and principles across cultural boundaries 2005) – ”The European Union’s citizenship regime. Political and social rights in the era of new governance”

Lewis, Jane (Journal of European Public Policy 2006:13:3) – “Work/family reconciliation, equal opportunities and social policies: the interpretation of policy trajectories at the EU level and the meaning of gender equality”

Mastenbroek, Ellen och Kaeding, Michael (Comparative European Politics 2006:4) – “Europeanization beyond the Goodness of Fit: Domestic Politics in the Forefront”

Orenstein, Mitchell A. (Journal of Democracy 2008:19:4) – “Poverty, Inequality and Democracy: Postcommunist Welfare Models”

Stratigaki, Maria (Social Politics 2004:11:1) – “The Cooptation of Gender Concepts in EU policies: The Case of “Reconciliation of Work and Family”

Svallfors, Stefan (Social Indicators Research 2003:64) – “Welfare Regimes and Welfare Opinions: A Comparison of Eight Western Countries”

Threlfall, Monica (Journal of European Social Policy 2003:13:2) – “European Social Integration: Harmonization Convergence and Single Social Areas”

Internet

Eironline (28-01-1998) - ”The EU parental leave agreement and Directive: implications for national law and practice”:

<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/1998/01/study/tn9801201s.htm>

Euractiv (29-05-2007) – “Strengthening European family policies: the demographic challenge”: <http://www.euractiv.com/en/social/europe/strengthening-european-family-policies-demographic-challenge/article-164096>

Eurofund (19-03-2007) – ”Agreement on Social policy:

<http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/agreementonsocialpolicy.htm>

Europaparlamentet (Pressmeddelande 04-06-2008):

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=SV&type=IM-PRESS&reference=20080414FCS26499>

European Alliance for families (21-12-2009):

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/families/index.cfm

Europeiska folkpartiets grupp (kristdemokrater) (07-01-2010): <http://www.eppgroup.eu>

Gruppen Alliansen liberaler och demokrater för Europa (20-12-2009): <http://www.alde.eu>

Gruppen De gröna/Europeiska fria alliansen (05-01-2010): <http://www.greens-efa.org>

Gruppen europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster (19-12-2009):

<http://www.guengl.eu>

Gruppen för självständighet/demokrati (10-12-2009): <http://www.indemgroup.eu>

Gruppen konservativa och reformister (15-12-2009): <http://www.ecrgroup.eu>

Gruppen Progressiva förbundet av socialdemokrater (21-12-2009):

<http://www.socialistsanddemocrats.eu>

Sveriges regering (27-05-2007) – ”Familjefrågor i EU”:

<http://www.regeringen.se/sb/d/1924/a/82954>

Dokument

Amsterdamfördraget

Maastrichtfördraget

Dokument tillgängliga på Europaparlamentets hemsida (<http://www.europarl.europa.eu>):

PV 06/11/1997 – Omröstning: Social trygghet

PV 28/01/1999 – Omröstning: Skydd av familjer och barn

PV 06/07/2000 – Omröstning: Säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida

PV 12/06/2002 – Omröstning: Likabehandling av kvinnor och män

PV 06/07/2005-4.11 – Omröstning: Lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet

PV 06/05/2009-6.6 – Omröstning: Gravida arbetstagare

P4_CRE(1999)01-14 - Skydd av familjer och barn

P5_CRE(2004)03-08 - Kvinnors situation

P5_PV(2004)03-09

P6_CRE(2009)05-04 - Likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse/Gravida arbetstagare

P5_CRE(2002)06-11 - Likabehandling av kvinnor och män

P6_CRE(2005)07-05 - Lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet

P5_CRE(2000)07-06 - Säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida

P4_CRE(1997)11-06 - Social trygghet

Bilaga I: Analysschema

BILAGA I

Exempel på analyschema enligt pro et contra-metoden och gruppmodellen av debatt i Europaparlamentet den 4 maj 2009 (P6_CRE(2009)05-04)

Tes (T)1: Gemenskapsrätten måste främja en rättvisare ansvarsfördelning mellan kvinnor och män i privat- och familjelivet genom att upprätthålla principen om delad ledighet, där 2 veckors obligatorisk och icke överförbar pappaledighet föreslås.

Edite Estrela (föredragande, PT)

Pro-argument (P)1: Delad föräldraledighet främjar en rättvisare ansvarsfördelning

P1P1: Resulterar i grundläggande balans mellan familj- och yrkesliv.

P1P2: Papporna behöver ta sitt ansvar från barnets födelse/adoption

P1P3: Pappaledighet och mammaledighet måste sammanföras.

P2: Barnets livskvalitet och välbefinnande ökas.

P3: Ekonomiska, sociala och kulturella fördomar bekämpas.

P3P1: Rättvisare ansvarsfördelning gör att den gravida kvinnans negativa situation vid arbetssökande och yrkesverksamhet förbättras.

Vladimir Spidla (Kommissionen, CS)

Contra-argument (C)1: Det aktuella direktivet är inriktat på att skydda mödrar, inte fäder.

C1C1: Arbetsmarknadens parter har nått en överenskommelse om föräldraledigheten och det är där möjlighet till pappaledighet bör inkluderas i sådana fall.

Maria Petre (PPE-DE, RO)

C1: Pappaledighetsdiskussionen behövs ännu inte.

Lissy Gröner (PSE, DE)

P1: Nödvändigt att även fäder omfattas av den strategiska ramen för att förbättra balans mellan yrkes- och familjeliv.

P2: Bör därför vara obligatorisk eftersom man annars öppnar för godtycke.

Claire Gibault (ALDE, FR)

C1: Pappaledighet hör inte hemma i det aktuella direktivet, men om den måste behållas bör den utformas på mer flexibelt sätt.

C1C1: Att få till stånd en europeisk social modell där familje- och yrkesliv kan förenas kräver stora kulturella förändringar.

C1C2: Vi behöver därför slå vakt om valfriheten.

C1C3: Pappaledighet bör inte vara obligatoriskt.

Edit Bauer (PPE-DE, HU)

C1: Pappornas arbetarskyddssystem kräver inte förändringar till följd av att de blir pappor.

C1C1: Vi skulle få två rättsakter som gäller föräldraledighet.

C2: De kulturella skillnaderna är så stora att mycket uppmärksamhet skulle krävas.

C2C1: Parlamentet bör inte störta in i diskussionen oförsiktigt, ett hastigt utformat skydd skulle kunna leda till att tunga kvinnor får än svårare att få jobb.

Anne Van Lancker (PSE, NL)

P1: Direktivet handlar även om likabehandling mellan kvinnor och män, således bör också pappaledighet regleras.

P1P1: En rättvis ansvarsfördelning kräver även att männen får ledigt.

P2: Arbetsmarknadens parter har inte kunna enas på området, därför bör EP gå in och reglera det.

Siiri Oviir (ALDE, ET)

C1: Pappor tjänar oftast mer.

C1C1: Obligatorisk pappaledighet gör således familjen en otjänst.

C1C2: Pappaledighet bör vara flexibel.

Marie Panayotopoulos-Cassiotou (PPE-DE, EL)

C1: Direktivet omfattar enbart kvinnor, eftersom endast de föder barn, blir gravida, ammar och går igenom allt fysiskt.

C1C1: Situationen är unik för kvinnor och deras rättigheter bör därför inte "säljas ut".

Ria Oomen- Ruijten (PPE-DE, NL)

C1: Pappaledigheten hör inte hemma i det aktuella direktivet.

C2: Frågan måste lösas tillsammans med arbetsmarknadens parter.

Marusya Ivanova Lyubcheva (PSE, BG)

P1: Om även fäder engageras stärks familjens roll internt och externt.

P1P1: Därmed återupprättas en balans som är viktig för barnens första år.

P1P2: Det kan komplettera alla andra beslut rörande EU:s politik mot diskriminering.

Astrid Lulling (föredragande, FR)

C1: Den ökande fertiliteten bland män är inte lika oroande som ojämlikheterna i familjeansvar mellan män och kvinnor.

C2: Överdrivet beskydd gör kvinnor mindre anställningsbara.

T2: Uppsägningsskyddet för mammalediga kvinnor bör förlängas till 12 månader, full lön utgå, skyldigheten att arbeta natt och övertid bör bortfalla vid önskemål och mammaledigheten bör förlängas till 20 veckor.

Edite Estrela (föredragande, PT)

P1: För att öka födelsetalen behöver man skapa goda förutsättningar för européer som vill skaffa barn.

P1P1: Kvinnors rättigheter och möjligheterna att förena arbete och familj bör därför stärkas.

Vladimir Spidla (Kommissionen, CS)

P1: Förändringarna är nödvändiga för att höja kvinnors status, främja likabehandling, möta demografiska utmaningar och skapa trygga ekonomiska förhållanden för mödrar.

Jose Hasse Ferreira (suppleant för föredraganden, PT)

P1: Moderskapet gör att kvinnor känner att inget fattas i livet.

P1P1: Ett system i linje med den Europeiska sociala modellen behöver upprättas för att inte försämra kvinnors rättigheter och skydd.

P1P2: 12 månaders skydd från uppsägning krävs för att man ska hinna omorganisera sitt privatliv.

Maria Petre (PPE-DE, RO)

P1: Familjevården är grundläggande.

P1P1: Kvinnor bör därför inte tvingas att välja mellan arbete och familj.

Claire Gibault (ALDE, FR)

C1: Kvinnor får inte straffas för att de är mammalediga.

C1C1: Både arbetstagare och arbetsgivares behov bör därför beaktas.

C1C2: Mammaledigheten bör därför inte vara alltför lång, 18 veckor åtföljt av verklighetsförankrade åtgärder är att föredra.

Ewa Tomaszewska (UEN, PL)

C1: Europas befolkningsstruktur rasar ihop, varför varje form av stöd till familjerna är värdefull.

C1C1: Småbarns kontakt med mamman stimulerar barnets känsloliv.

C1C2: Förslaget bör därför gå längre och införa pensionsgrundad ersättning för att vara hemma med barnet.

Raül Romeva i Rueda (Verts/ALE, ES)

C1: WHO och European Women's Lobby kräver minst 24 veckors mammaledighet.

C1C1: Förslaget bör därför gå längre.

Marusya Ivanova Lyubcheva (PSE, BG)

P1: Svårigheter att förena familj och arbete påverkar samhället, vi behöver fokusera på EU:s framtid.

P1P1: Gravida kvinnor måste garanteras skydd och säkerhet.

Christa Klambach (PPE-DE, DE)

C1: En utökad mammaledighet är inte alltid till fördel för kvinnorna.

C1C1: Företag kan komma att anställa färre kvinnor eftersom män inte tar mammaledigt.

C1C2: Ledigheten bör därför inte vara för lång.

C1C3: Istället bör företagen hjälpa till att skapa en familjevänlig arbetsmiljö.

Ilda Figueiredo (GUE/NGL, PT)

P1: Föräldraskapet är en fundamental rättighet och värdegrund i vårt samhälle.

PIP1: Förslaget ökar skyddet, dock hade 22 veckors ledighet med 100 % av lönen varit att föredra.

Zita Plestinská (PPE-DE, SK)

C1: EU:s medlemsländer har olika sociala trygghetssystem.

C1C1: Det är därför svårt att harmonisera regler i hela EU.